effata

2017.
TAVASZ
I. évfolyam
1. szám

A PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM HITTUDOMÁNYI KARÁNAK HITÉLETI LAPJA

Aktuális

Az Angyali Doktor és a menekültválság

Könyvajánló

Az ártatlanság gyermeke

A további tartalomból:

Körkérdés
MIÉRT TANULSZ A HITTUDOMÁNYI KARON?
Világi diákok és kispapok válaszolnak

Tudomány
XII. PIUS SZOCIÁLIS TANÍTÁSA
A háború árnyékában...

Lelkiség
„A LÁNY SZÍVE”
Gondolatok az életről, házasságról és miegymásról

TARTALOM

BEKÖSZÖNTŐ 1

Bábik Noémi
SZŰZ MÁRIA HARCA A GONOSSZAL AZ ÖRDÖGŰZÉSEK ALATT 2
Könyvajánló

Bönöczk Péter
MI? *Gondolataim a személyes névmások teológiájáról* 3

Germuska Veronika
A LELKES NAPOKRÓL 9

Magyarics Dóra
„A LÁNY SZÍVE”
Gondolatok az életről, házasságról és miegymásról 11

Mitrovics Hanna
HILLSONG UNITED – MEGHÍVTÁL, HOGY VÍZRE LÉPJEK 15

Körkérdés
MIÉRT TANULSZ A HITTUDOMÁNYI KARON? 16

Tóth Ákos
NÉHÁNY KRITIKAI MEGJEGYZÉS SZÉKELY JÁNOS, „A HIT KAPUJA” CÍMŰ KÖNYVÉVEL KAPCSOLATBAN 18

Bábik Noémi
A STRUKTURÁLIS BŰN
Recenzió Laurinyecz Mihály tanulmányához 20

Lőw Gergely
RECENZIÓ
Kránitz Mihály, „A misszió és az új evangelizáció kihívásai az ökumenében” című tanulmányához 22

Garaczi Gergely
JÉZUS MEGKÍSÉRTÉSE 25

Scheffer Miklós
TÁJOLÁSOK ÜZENETE
Néhány középkori templom keletelésének egyháztörténeti vizsgálata 28

Bábik Noémi
XII. PIUS SZOCIÁLIS TANÍTÁSA 38

Kabai Sára
„ISTEN AZT AZ EMBERT, AMELYIKET KIVÁLASZTJA ÉS MEGÁLDJA, MEG IS ÁTKOZZA.”
Kierkegaard kereszténység értelmezése 43

Szász Péter
AZ ANGYALI DOKTOR ÉS A MENEKÜLTVÁLSÁG 46

Hengán Kamilla
AZ ÁRTATLANSÁG GYERMEKE
Könyvajánló 48

Kabai Sára
A GÁT
Színdarab ajánló 49

Gerlachfalvy Réka
SZENTFÖLDI KALANDOZÁSOK 50

Bacsa Dávid
SOLO DIOS BASTA 52

effata
A PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM HITTUDOMÁNYI KARÁNAK HITÉLETI LAPJA

Felelős kiadó: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Kara
Felelős szerkesztők: Bábik Noémi, Lőw Gergely
Teológiai lektor: Dr. Puskás Attila
Munkatársak: Mitrovics Hanna, Somogyi Balázs, Kabai Sára, Bönöczk Péter
Fotófelelős: Németh Gábor
Grafika, tördelés: Scheffer Miklós
Nyomda: Pázmány Egyetemi Nyomda

BEKÖSZÖNTŐ

Effata! Úgy hiszem érdemes kicsit mélyebbre ásni, mit is jelenthet ez számodra, aki kezedbe veszed ezt az újságot. Vajon mi jut eszedbe először? Talán az evangéliumi részlet: „Ekkor egy süketnémát vittek hozzá, és kérték, hogy tegye rá a kezét. Jézus félrevonta őt a sokaságtól, ujját a süket fülébe dugta, majd ujjára köpve megérintette a nyelvét; azután az égre tekintve fohászkodott, és így szólt hozzá: Effata, azaz: Nyílj meg! És megnyílt a füle, nyelvének bilincse is azonnal megoldódott, úgyhogy rendesen tudott beszélni.” (Mk 7,32-35). Gondoljunk bele, mennyire fontosak az ember számára az érzékszervei, alapvető tájékozódási pontok, így a fül és a nyelv is. Jézus a süketnémát félrevonja a sokaságtól, és a csendben gyógyítja meg, és gyógyításának végeredménye, hogy beszélni kezd.

E vállalkozásnak is valahol hasonló folyamatokat tűztünk ki célul. Szerettük volna, hogy szellemi kincseink elérhetővé váljanak egymás számára, hogy megnyíljanak a fülek, és meghalljuk egymás hangját. Ugyanis sokszor hajlamosak vagyunk együtt dolgozni – még az is lehet, hogy ugyanazért a célért – úgy, hogy észre sem vesszük a mellettünk lévő értékeit: vagy bezárkózunk, vagy egyszerűen csak nem teszünk fel kérdéseket, esetleg a rohanó világ zajára hivatkozunk. Ennek a megismerésnek valahol a csendben kell megtörténnie, szerető figyelemmel, amely nem arra tekint, amit elsőnek látni vél, hanem mélyre ás, keresi a szépet, az igazat és a jót. Az újság megadhatja nekünk ezt a lehetőséget, de csak akkor, ha egész szívünkkel mondjuk: Nyílj meg!

Alapvető elhatározásunk volt a szerkesztésben, hogy mind a lelki életnek, mind a tudománynak, mind a kulturális témáknak teret adjunk, és az érdeklődés és lelkesedés – bár különböző arányokkal –, de nem maradt el. Ezért már itt a bevezetőben szeretném megköszönni mindazok munkáját, akik bármilyen formában hozzájárultak ennek a közös műnek a megalkotásához! Többen mérföldkőnek tekintjük, hogy újra megjelenhet az újság, hogy sikerült összekovácsolni egy szerény munkacsoportot, akik nem kis energiát áldoztak fel ezen az oltáron, hiszen minden kezdet nehéz. Látjuk azonban a gyümölcsöt, és szeretnénk, ha ez nem csak egyszeri termés lenne, különösen arra tekintve, hogy így a nappali és levelező tagozatos hallgatók között szorosabb kapcsolat jöhet létre. Ennek első jele, hogy egy levelezős hallgató szerkesztőségünk komoly motorja. Nos, hát nem maradt más hátra, mint hogy buzdítsalak, kedves Olvasó, a szó fizikai értelmében élj e szavakkal, amikor kezedbe veszed ezeket a lapokat: Effata, azaz: Nyílj meg!

Bábik Noémi
felelős szerkesztő

Bábik Noémi

SZŰZ MÁRIA HARCA A GONOSSZAL AZ ÖRDÖGŰZÉSEK ALATT

Könyvajánló

A mű írója Francesco Bamonte, Róma hivatalos ördögűzője, aki Don Gabriele Amorth tanítványa és utóda, és a könyv természetesen Imprimatur pecsétet kapott. Különlegessége mind tartalmában és felépítésében megmutatkozik. A szerző hosszú munkája alatt összegyűlt ördögűzések tapasztalatait írja le, még pedig úgy, hogy hitünk – főleg Szűz Máriával kapcsolatos – szent titkai mellé állítja őket. Tulajdonképpen maga a Sátán, a Boldogságos Szűz ellensége tesz tanúságot ezekről a titkokról, többnyire az ördögűző parancsára, valójában akarata ellenére. A felépítés rendkívül következetes és logikus. Az előszavak után a Szűzanya szerepéről az üdvtörténetben, a megszállottságról és Szűz Mária ördögűzések alatti segítő jelenlétéről olvashatunk, majd ezek után a szerző sorra veszi a kinyilatkoztatással és dogmákkal összhangban álló igazságokat. Ilyenek például a teljesség igénye nélkül: a Sátán visszautasítja Isten Fia megtestesülésének tervét és Máriát, a Szeplőtelen fogantatás, Jézus Máriát is megváltotta, a Szent Szűz szilárd hitével győzte le a Sátánt, Mária közbenjárása, közvetítése, stb. Minden egyes tapasztalati leírást egy katekézis, vagyis rövid tanító rész vezet be, amely precízen, de mégis tömören vázolja fel az Anyaszentegyház hitét az adott témában. A könyv más ördögűzők tapasztalataival zárul, akik a Szűzanya közbenjárásáról tanúskodtak a szabadulások alkalmával. A mű rendkívüli értéke abban áll, hogy sikerül az olvasóknak Mária hatalmas szerepét bemutatnia az emberek, vagyis a mi megmentésünkben. Ő hitén és engedelmességén keresztül bekapcsolódott Szent Fia életművébe, és mint elsőként megváltott, az eredeti bűntől mentes asszony, a Megváltó társa. Ma szüntelenül azon munkálkodik az emberi szívekben, hogy Jézus Krisztushoz közelebb vigye azokat, és erre a szeretetteljes munkára meghívást és felhatalmazást kapott Istentől. Fontos, hogy figyeljünk

az ő hangjára, nekünk ajándékozott imáira, különösen a rózsafüzérre, amely Pio atya szerint a leghatékonyabb fegyver a Gonosz ellen. Személyes tapasztalatom, hogy ez a beszámoló közelebb hozta és jobban megértette velem Égi Édesanyánk fáradozását és jelentőségét, Krisztusnak rá vonatkozó tervét és szeretetét, valamint tisztázott több kételyt is bennem, ezért jó szívvel ajánlom.

(Megjelent 2015-ben az IHTYS Kiadónál.)

Bönöczk Péter

MI?

Gondolataim a személyes névmások teológiájáról

„*Kezdetben volt az Ige…*” – aztán jött az igeragozás, és jöttek vele az igeidők, igemódok és a táblázatok, a latin, görög és héber ZH-k…

No meg persze a személyes névmások, amikkel jelölni lehet a ragozott igék cselekvőjét. Újabb táblázat, hat cellával, mindegyikbe bezárva egy-egy személyes névmás. Köztük rideg, vonalzós, fekete falak, a cellák határai. Pontosan három ilyen fal van; két vízszintes és egy függőleges. Szomorú látvány. Eszembe jutnak Ferenc pápa felszólításai a különféle falak lebontására…

„Nincs mi és ők, csak mi vagyunk.” – olvasom egy plakáton, lefele tartva a metró mozgólépcsőjén. Nem semmi!... Rögtön két falnak is nekimegy, köztük a legvastagabbnak, legkeményebbnek is. Mert az a fal, ami az „én” és a „te” (vagy a „mi” és a „ti”) közt húzódik, viszonylag vékony, sok minden áthallatszik rajta, még ha időnként eltorzulva is. De az „ő” (vagy „ők”) teljesen elszigetelt, külön világ (legalábbis ha a plakáthoz hasonlóan az első személyhez viszonyítom). Talán csak a távolban egy homályos alak, egy ember, akinek elkapom az arcát az utcán, vagy olyanok, akikről futólag hallok valamit. Téged talán még hátba tudlak barátságosan veregetni, s te is engem, egymásra mosolygunk, van valami kapcsolatunk. De a harmadik személy… valami egészen megfoghatatlan. Elgondolkoztam, hogy igaz-e a plakát állítása, valamint hogy hogyan is állok mindezekkel én, s hogyan állunk mi, keresztények, katolikusok, az Egyház.

Nézzük mindenekelőtt a Szentírás tanítását, afféle elméleti alapozás gyanánt! A problémakör az Újszövetség számos pontján megjelenik, de most nem célom átfogó, tudományos igényű bibliai elemzést adni erről. Csupán néhány példán keresztül szeretném a kérdést bemutatni, hogy aztán írásom második felében kicsit gyakorlatibb vizekre evezzek (továbbra is segítségül hívva az Írás szavait). Rögtön egy kis etimológia. A görög *ekklészia*, azaz „egyház” szó, mely az Újszövetség több könyvében szerepel, és az első század végére már a keresztény egyház megszokott neve, az *ek-kaleó* igéből vezethető le. Ennek szó szerinti jelentése „*ki-hívni*”. A szakemberek szerint a szó újszövetségi használatában ez az eredeti jelentés nem játszik komoly szerepet; Pál és az első tanítványok számára az *ekklészia* egy olyan misztériumot jelentett, mely meghalad

minden látható, külső megvalósulást, vagyis nem azonos a meghívottakkal (*klétoi*). Az is igaz, hogy a szó a klasszikus görögben is ismert, mégpedig elsősorban a szavazásra jogosult szabad férfiak népgyűlését jelölve. Mégis elgondolkodtató, hogy Pál (akinél leggyakrabban szerepel) csak pogánykeresztény gyülekezetekre alkalmazza. Valószínűleg damaszkuszi kereszténytől vette át, akik azt akarták kifejezni ezzel a szóval, hogy magukat tartják a valódi Izraelnek.[1] Talán csak teológiai műveltségem töredékessége miatt, de úgy látom, mégiscsak felsejlik így a szó eredeti, szószerinti jelentése, amennyiben valamiféle (pogányok közüli?) kiválasztott, kiemelt, ki-hívott identitástudatot jelöl.[2] Úgy látszik tehát, hogy már az egyházra alkalmazott

görög szó kapcsán is felvethető keresztények és a „világ", vagyis a „mi" és „ők" viszonyának kérdése.

A bevezetőben is idézett János-prológusban a következőket olvashatjuk: „*A világosság világít a sötétségben, de a sötétség nem fogta fel. (Az Ige) volt az igazi világosság, amely minden embert megvilágosít. A világba jött, a világban volt, általa lett a világ, mégsem ismerte föl a világ. A tulajdonába jött, de övéi nem fogadták be. Ám akik befogadták, azoknak hatalmat adott, hogy Isten gyermekei legyenek.*"[3] (Jn 1,5.9-12a) Erős ellentét jelenik itt meg, melyet gyönyörűen illusztrál a világosság és sötétség szimbolikája. Krisztust a világ nem ismerte föl, övéi nem fogadták be. Illetve egyesek mégis, s így mintha egy éles szétválasztás történne meg itt. Talán megengedhető ez utóbbi csoportot az egyházzal, s az ahhoz szorosabban vagy lazábban kapcsolódó emberekkel, (akár anonim-) kereszténységgel azonosítani, akik, mint „Krisztus misztikus teste", alighanem hasonló fogadtatásra számíthatnak, mint maga Krisztus.

Mintha éppen erről beszélne Jézus a 15. fejezetben, úgy látszik, tovább mélyítve a világ és a krisztuskövetők közti szakadékot: „*Ha gyűlöl majd benneteket a világ, gondoljatok arra, hogy engem előbb gyűlölt, mint titeket. Ha a világból valók volnátok, mint övéit szeretne benneteket a világ. De mert nem vagytok a világból valók, hanem kiválasztottalak benneteket a világból, gyűlöl benneteket a világ.*" (Jn 15,18-19) Ezek után pedig szinte már nem is csodálkozunk az 1. János-levél radikális, sarkos intésén: „*Ne szeressétek a világot, sem azt, ami a világban van! Ha valaki szereti a világot, nincs meg benne az Atya szeretete*". (1Jn 2,15)

Úgy tűnik, nincs mit tenni, a celláink közti fal véglegesen, megingathatatlanul áll, s lakóik atombunkernek is minden további nélkül használhatnák kopár szállásukat. Az eddigiek alapján a Szentírás egészen egyértelműnek tűnik ez ügyben, sőt, mintha még maga is a fal vastagításán fáradozna…

Mielőtt feladnánk, azért érdemes egy kicsit jobban körülnézni, és pár pillantást vetni más mondatokra, helyekre is. Maradva a János-evangéliumnál, a 8. fejezetben Jézus kijelenti: „*Én vagyok a világ világossága. Aki követ, nem jár többé sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága.*" (Jn 8,12b) A Máté-evangéliumban pedig az apostoloknak mondja: „*Ti vagytok a világ világossága.*" (Mt 5,14a) Érdemes egy kicsit elrugaszkodva a szövegtől játszani itt a

1 Az *ekklészia* fogalmáról írtakban (saját felvetésemen, következtetésemen kívül) a következőre támaszkodtam: Kránitz, M., *Alapvető hittan*, Szent István Társulat, Budapest 2015, 254–255.

2 Ezt némileg alátámasztaná az az elmélet, mely az eredeti keresztény szóösszetételt (*ekklészia tou Theu*, vagyis „*Isten egyháza*") a zsidó apokaliptikában használatos *qʰal El* terminus fordításaként értelmezi. Ez utóbbi ugyanis Isten végidő hatására összegyűlt népét jelöli, vagyis megjelenik benne a kézzelfoghatóbb dimenzió, a nép valósága.

3 Írásomban a bibliai idézeteket a Szent István Társulat által kiadott bibliafordítás interneten elérhető verziójából veszem. (http://szentiras.hu/SZIT)

nyelvvel, mégpedig a magyar nyelvvel. Tisztában vagyok vele, hogy ezzel az eljárással meglehetősen sikamlós talajra lépek, és hogy a tudományosság próbáját sem igen állja ki, de mivel ez utóbbi nem is cél, előbbit pedig igyekszem szem előtt tartani, úgy gondolom, megéri.[4] A „világosság" szavunk ugyanis tartalmazza a „világ" szót. Sőt, valójában a „világ" szavunk eredeti jelentése volt a „világosság", „fényesség", s szláv hatásra keletkezett a „világmindenség" értelmű használata. Aligha véletlenül kapta e folyamatban az eredeti jelentésre létrejövő új szó a benne levő képzőket, ragokat. Ha elemeire bontjuk a „világosság" szót, felfedezhetjük, hogy valami olyan esszenciát jelöl, amitől valami „*világ-os*", vagyis *világ-szerű* lesz. Ez alapján átfogalmazva a jézusi mondatot a következőt kapjuk: „*Ti vagytok a világ világszerűsége.*"

Ennek tükrében más színezetet kapnak az imént még kétségbeejtőnek látszó részek. Hiszen ha Krisztus, és benne mi, krisztuskövetők tesszük a világot világgá, adjuk meg annak világszerűségét, akkor nemhogy éles szétválasztást nem tehetünk, de a lehető legszorosabb kapcsolatot kell feltételeznünk köztünk és a „világ" között. A János-prológust felidézve, úgy gondolom, nem véletlen, hogy az „*övéi*" szóval kapcsolatban szerepel a „*nem fogadták be*" kifejezés, nem pedig a világgal. A világ ugyanis nem tudja abszolút nem befogadni Krisztust, mert azzal megszűnne világnak lenni. Igaz, nem teljesen fogadja be. Találóan fejezi ezt ki a magyar szóban a melléknévképző („*-os*"); nem azt mondjuk, hogy „*világságai*" vagyunk a világnak, mert ez mintha feltételezné, hogy a világ világ a maga teljességében. A világ azonban jelen állapotában csak világ-szerű, világ-os.

Mintha ezt támasztaná alá néhány mondattal később a következő kijelentés: „*Mindannyian az ő teljességéből részesültünk*" (Jn 1,16a). Az evangélista itt nem határolja le, hogy csak azok részesültek a teljességéből, akik befogadták Krisztust. Mindannyian. És csak részesültünk. Töredékesen. Pontosan emiatt nem világ még a világ, csak világ-os. Mert mi sem vagyunk még emberek (ti. Krisztus tökéletes képmásai), csak emberszerűek. Ahogy az ember embersége Isten, éppúgy a világ világsága is ő.

Talán nem mindenkinek meggyőző ez a nyelvi játék; azonban a következtetés lényege nyelvtől függetlenül is megáll. Hiszen a fény, a világosság az, ami miatt rendezettnek tűnhet fel a világ, ez ad formát a tárgyaknak, mutatja meg a határaikat és kapcsolataikat. Míg a sötétségről a kiszámíthatatlanra, félelmetesre asszociálunk, addig a világosságról a biztonságra, valamint az életre, melynek tapasztalataink szerint alapfeltétele, s amely a rendezettség magas fokát feltételezi és mutatja. Mintha jórészt a világosság tenné a káoszt kozmosszá. Az idézett részekben pedig éppen ez utóbbi görög szó szerepel a világra.

„*Nem azt kérem tőled, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy óvd meg őket a gonosztól. Hiszen nem a világból valók, amint én sem vagyok a világból való.*" (Jn 17,15-16) – olvassuk Jézus főpapi imájában. Úgy gondolom, ez is alátámasztja a fentieket. Ha kivennénk Krisztus misztikus testét a világból, a világ megszűnne világ lenni, Jézusnak pedig nem ez a szándéka. Azt viszont hangsúlyozza, hogy a világ nem önmagát alapozza meg, lényege nem a világból van. Ezt szem előtt tartva talán érthetőbbé válik a fentebb, a 15. fejezetből idézett rész is. A világ gyűlölete Krisztus felé abból a hiányból fakad, ami miatt nem egészen világ a világ. Ez a hiány, ami gyűlöl mindent, ami nem maga, s mindent, ami nem magából van, a gonosz. Az ettől való megóvásunkat kéri Jézus az Atyától. A kiválasztást a világból a tökéletességre, a teljességre való meghívásként foghatjuk fel; arra a teljességre, amiből csak részesülünk, s emiatt a világ is csak részesül. A krisztuskövetőknek ezt a státuszát szoktuk egyszerűen úgy megfogalmazni, hogy „*a világban, de nem a világból*". Találónak érzem a keresztény identitásra Villon Ellentétek balladája c. versének vissza-visszatérő sorát is: „*Befogad és kitaszít a világ.*"

Mindezeket szem előtt tartva válik érthetővé az 1. János-levél felszólítása is, mely arra vonatkozik, hogy ne szeressük a világot. Ugyanis a szeretet valamiképpen azonosulás, egyesülés. Márpedig ha a magát meg nem alapozó világgal egyesülünk, elvétjük az Istennel, a világ megalapozójával való bensőséges egyesülés lehetőségét. Ez azonban nem jelenti, hogy ne szerethetnénk mindazt, ami a világban igazán világ, amit a Világosság tölt be. Sőt, ezt szeretnünk is kell, ezáltal utunk nyílik a Teremtőhöz.

Végül, ami az egyházra alkalmazott görög szó, az *ekklészia*

4 Az eljárás jogossága mellett felhozható a teremtésben adott kinyilatkoztatás: a világban a dolgok valahogy működnek, mégpedig annak megfelelően, ahogyan Isten teremtette őket. Ezeket a dolgokat és működésmódokat próbálják megragadni a szavaink, ami ugyan eleve lehetetlen vállalkozás, mégsem haszontalan. A fogalmaink töredékessége lehetőséget nyújt, hogy egy (meglehetősen kényes) határig a nyelvek között szabadon mozogva keressük egy-egy jelenség megragadásának legtalálóbb formáit.

mögöttes tartalmát illeti, úgy gondolom, jól ellensúlyozza azt a „*katholikhosz*”, vagyis (kb.) „*egyetemes*” jelző. Ha mindenki ki-hívott a világból, akkor ez már nem megosztottsághoz, hanem a világ alapja utáni közös keresés és a világ igazi világosságának megtalálása nyomán annak teljes újjászületéséhez, új éghez és új földhöz (vö. Jel 21,1) vezet.

Jézus még mintha arra is buzdítana, hogy ebben a keresésben tanuljunk az előbb még olyan távolinak és elszigeteltnek tűnő világtól, annak fiaitól. A hamis sáfárról szóló példabeszédét így zárja: „*[…] e világ fiai a maguk nemében okosabbak, mint a világosság fiai.*” (Lk 16,8b) A hosszú elméleti alapozás után itt érkezünk el a falak lerombolásának gyakorlati részéhez, aminek kulcsszava a *párbeszéd*. Sokat hangoztatott, elcsépelt szó. De talán érdemes kicsit kibontanunk, mi mindent is rejt magában (ezúttal lemondva az etimologizálás nyújtotta élvezetekről).

Mindenekelőtt akármennyire is elcsépelt a szó, amikor a gyakorlatba kellene átültetni, könnyen tapasztalhatjuk, hogy mennyire súlyos is, milyen nehéz valójában megtenni. Az első félév utáni vizsgaidőszak végén a karunkon Teológia Tanári Konferencia volt, mégpedig ökumenikus szellemben. Ennek egy részén én is jelen voltam, s (kicsit magamat is meglepve) megtapasztaltam, hogy milyen nehéz is a párbeszéd a gyakorlatban, mennyi minden áll az útjában. Az első érzéseim olyasmik voltak, amiket az ősember érezhetett, amikor egy idegent látott a törzsébe jönni. Vagyis félelem az ismeretlentől és az ebből fakadó indulat. Először nem is akartam bevallani magamnak, hogy így érzek. Aztán, amikor mégis beismertem, tudatosítottam, egyszeriben kezelhetőbb lett, nem ez foglalt le, és rövid időn belül el is múlt. Pedig keresztény testvérekről volt szó, nem valami fényévekre levő ideológia képviselőiről. Az ilyen tapasztalatok és egyéb megfontolások miatt is úgy gondolom, a párbeszéd első lépése az önismeret. Hadd tegyek itt egy rövid bibliai kitérőt!

A Lukács-evangéliumban Jézus így tanít: „*Óvakodjatok a farizeusok kovászától, vagyis a képmutatástól. Nincs semmi elrejtve, ami nyilvánosságra ne kerülne, s titok, ami ki ne tudódna. Amit sötétben mondtok, világos nappal hallják majd, és amit a zárt falak közt fülbe súgtok, azt a háztetőkről fogják hirdetni.*” (Lk 12,1b-3) A farizeusok képmutatása olyasmit takar, amit nem akarnak, hogy kitudódjon róluk. Vagyis, ahogy egy pap ismerősöm értelmezte ezt a szakaszt, a képmutatás mögött az a nagyon is hétköznapi félelem állhat, hogy ha úgy látnának az emberek, amilyen valójában vagyok, akkor elveszteném a becsületem, nem szeretnének. (És ugyanez persze saját magammal szemben is érvényes – hiszen hányszor vagyok képmutató magammal, és hogy félek valahol attól, hogy nem tudom szeretni magam úgy, ahogy vagyok!...)

Ez alighanem többé-kevésbé mindannyiunknak a sajátja. Ahhoz, hogy jobban megértsük Jézus ezzel kapcsolatos mondanivalóját, újból a nyelvi játék eszközéhez nyúlhatunk. A „nyilvánosságra kerül” és a „kitudódik” fogalmaink jelentésmezeje nagyjából átfed a „kiderül” szavunkéval.[5] Ez a szó viszont közvetlen kapcsolatban van a fentebb tárgyalt világosság-sötétség tematikával. Ha valami *ki-derül* (most szó szerint), akkor fény árad bele, világos lesz, a tárgyak formát nyernek, a fénynek hála. Ha még tovább visszük a nyelvi játékot, észrevehetjük, hogy a ki-derülés végeredménye a „derű”. Sőt, az is feltűnhet, hogy ahogyan a fény formát ad a tárgyaknak, hasonlít ahhoz, ahogy a szavainkkal rendszerezzük a világot, határokat szabunk, kapcsolatokra mutatunk rá. Itt pedig újabb ponton kapcsolódhatunk a János-prológushoz, melynek kulcsfogalma a Logosz, vagyis az Ige. Az Ige, aki „meg-Igézi” a káoszt, amely így kozmosszá rendeződik. Jézus tehát arra figyelmeztet, hogy ne engedjünk az ettől (vagyis tulajdonképpen tőle magától) való félelmünknek, s vegyük észre, hogy a folyamat vége az említett derű. Külön érdekes, ahogy beleszövi ebbe szó szerint is a sötét és

5 Megjegyezhető, hogy más evangéliumok párhuzamos helyein más igék szerepelnek, amelyeket bizonyos fordítások éppen a „kiderül” szóval adnak vissza.

világos kettősségét. Vagyis, alapul véve ismerősöm értelmezését, a szakasz érthető úgy, mint az önismereti munka fontosságának hangsúlyozása, felszólítás az ettől való félelmeink leküzdésére.

Ebben az önismereti munkában való előrejutásunk sokat segít abban, hogy egyre inkább képessé váljunk a valódi párbeszédhez szintén elengedhetetlen ítélkezésmentes hallgatásra; hiszen ha megértjük, hogy milyenek is vagyunk, jobban félre tudjuk tenni azt, ami bennünk van, és meghallani azt, amit a másik igazából mond. Egyre jobban meg tudjuk érteni a másikat, a döntései, a világképe mögötti okokat. (Például szép lassan ráébredhetünk, hogy amit mi valakiben gonoszságnak gondoltunk, valójában jó szándékból fakadó torzulás.) Ha pedig már így, mélységében megértettük a másikat, szándékait, igazi párbeszédre leszünk képesek, melyben egymást gazdagítjuk, s a jézusi utalásnak megfelelően eltanulunk mindenkitől mindent, ami jó. Ehhez az is kell, hogy ne gondoljuk, hogy teljes egészében birtokoljuk, elsajátítottuk az igazságot. Ahogy egy pap ismerősöm találóan fogalmazott: „*Nem mienk az igazság, hanem mi vagyunk az Igazságéi.*” Ez persze nem jelent teljes relativizmust, csak az egészséges önismeretből, saját töredékességünk belátásából fakadó nyitottságot az újra, saját nézeteink alakítására. Végül, csak ebben az igazi párbeszédben tudunk eleget tenni a „világ világossága” szerepünknek. Igazi, odafigyelésből és megértésből táplálkozó kapcsolat nélkül erre nem vagyunk képesek.

Ha ezt a szerepet komolyan akarjuk venni, nem lehetünk „U.F.O.”-k. Ezt a kifejezést egy középiskolai tanárom használta a nagyon furcsa emberekre. Nem lehetünk olyanok, akik egy másik világban élnek, amely elérhetetlen a „világi” halandóknak. Az angol U.F.O. rövidítés jelentése: „azonosítatlan repülő objektum” (unidentified flying object). Azt hiszem, ez jól összefoglalja, milyennek nem szabad lennünk. Visszafele haladva: nem lehetünk objektumok, tárgyak, hanem hús-vér embereknek, személyes kapcsolatokra, odafordulásra képes személyeknek kell lennünk. Nem „repülhetünk” méterekkel a föld felett, hanem nagyon is két lábbal a földön állva, „ujjainkat a kor ütőerére téve” kell benne lennünk a világban. Végül nem szabad azonosít(hat)atlannak sem lennünk; éppen az a feladatunk, hogy a mindenkiben meglevő névtelen istenvágynak, a görögök „*ismeretlen istenének*” (vö. ApCsel 17,23) nevet adjunk, felmutatva a názáreti Jézust, aki kortársai szemében maga is, ismét kis nyelvjátékkal élve, igazi „világfi” volt; olyan aki „*eszik és iszik*”, s akit „*falánknak*” és „*részegesnek*” mondanak (vö. Mt 11,19). Jól rímelnek ezekre Ferenc pápa szavai, amikor arról beszél, hogy szükség van farmeres, tornacipős, mozizó, kólázó, hotdogozó, hétvégén a barátaikkal söröző és pizzázó szentekre, „*akik nyitottak, normálisak, barátságosak, vidámak és jó barátok*”.

Nagyon nagy a felelősségünk az igazi párbeszédben. Sok területen érezhetőek a párbeszéd hiányából fakadó olyan ellentétek, melyek a párbeszéd minden egyes elszalasztott lehetőségével egyre közelebb kerülnek a komoly, akár fegyveres konfliktushoz, a szó szoros értelmében vett háborúhoz. Az igazi háború azonban most is folyik. Ebben nem az a kérdés, hogy melyik fél fogja erőszakkal legyőzni a másikat, hanem az, hogy lesz-e az ellentétekből valódi fegyverekkel vívott, szószerinti háború, vagy sem. Ebben a háttérben folyó háborúban minden egyes nap meg kell vívnunk a harcot. Ha fedezékbe menekülünk, máris az ellenség malmára hajtjuk a vizet. A korábbi képet felidézve, nem azért épülnek az atombunkerek abban a bizonyos táblázatban, mert háború van vagy lesz, hanem éppen azért lesz háború, ha lesz, mert atombunkereket építünk magunknak.

Azt hiszem, az eddigieket összefoglalva elmondhatjuk, hogy ha talán túlzás is a plakát szlogenje, miszerint „*Nincs*

mi és ők, csak mi vagyunk.”, a Szentírást lapozva is tapasztalhatjuk, hogy az áthatolhatatlannak hitt falak az első és a harmadik személy közt leomlanak, még ha talán nem is egészen elmosva a határokat. Lehet, hogy marad belőlük mondjuk egy-egy méter magas maradék, amit jól használhatunk pultnak beszélgetés, pizzázás és söröző

közben. Meg azért egy ekkora lépést alkalmanként meg tudunk tenni, ha szomszédolásról lenne szó…

Eddig a táblázatunk falai közül kettőről volt szó: elsősorban a harmadik személyt elszigetelőről, és bennfoglaltan az első és a második személy közöttiről. Hiszen az első és harmadik személy közti akadályok megszűnése valamiképpen magában foglalja az első és második személy közti fal leomlását is. A Szentháromság titkát szemlélve tovább erősödhet bennünk a meggyőződésünk ez utóbbi fal leomlásáról, és leomolhat az utolsó fal is. Isten belső életében ugyanis az „én" és a „te" között nincs fal, hanem teljes az egység. (Gondoljunk csak a Fiú és az Atya tökéletes akarategységére!) Ami pedig az utolsó falat illeti, a háromszemélyű egy Istenben az egyes és többes szám együttes jelenlétét, elválaszthatatlanságát, azt hiszem, nem kell külön levezetni. Ebbe a szentháromságos életbe vagyunk mindannyian meghívva.

A falak tehát leomlottak. Mégis hiányérzetünk lehet; akárhogy is magyarázzuk, kevésnek tűnik a rombolás, falak bontása a szeretethez. Itt megint segítségül hívhatjuk Ferenc pápát, aki a múlt nyári krakkói Ifjúsági Világtalálkozón egyik beszédében hidak építésére szólított fel. Kérte, hogy mindenki fogja meg a mellette álló kezét, és elmondta, ez a legelső híd, aminek fel kell épülnie, a testvériség hídja.

Eszembe jut egy másik híd is. A Nyugatinál, az autófelüljáró hídja. Ennek pilléreire a hat személyes névmás van felírva. Azt hiszem, jól szimbolizálja azt, hogy a falak leomlása után mi is következik. Ahogy egymás felé hidakat képezünk, észrevétlenül én, te, ő, mi, ti, ők, akik magányos meredő csonkok voltunk, amiket híd hiányában pillérnek sem nagyon lehetett nevezni, mind egyetlen híddá válunk. Így teszünk eleget a próféta sürgetésének: „*Készítsétek az Úr útját, tegyétek egyenessé ösvényeit!*" (Mk 1,3b, vö. Iz 40,3). Ezen a hídon aztán bevonul az Úr dicsősége (vö. Ez 43,4), „*szamárháton, a teherhordó állat csikaján*" (Mt 21,5, vö. Zak 9,9), be a Deák térhez, a város szívébe, s mindenfelé. Így lesz csendesen Budapestből a mennyei Jeruzsálem, ahol „*nem lesz többé éjszaka, és nem szorulnak rá a lámpa világítására, sem a nap fényére*", mert „*az Úr, az Isten ragyogja be*" (vö. Jel 22,5), s ahol „*már nincs görög vagy zsidó, körülmetélt vagy körülmetéletlen, barbár vagy szittya, szolga vagy szabad, hanem Krisztus minden mindenben*" (Kol 3,11).

CLAIRVAUX-I SZENT BERNÁT IMÁJA

Uram,
ha szívesen megosztom testvéreimmel a tőled kapott javakat,
ha szolgálatkész vagyok,
jóindulatú, hálás, udvarias és alázatos,
mindenütt szétáraszthatom irgalmasságod illatát.
Add meg tehát,
hogy türelmesen el tudjam viselni
testvéreim erkölcsi és fizikai gyöngeségeit,
sőt, a lehetőség határain belül,
szolgálatommal segítségükre legyek,
szavaim és jó tanácsaim által enyhülést szerezzek nekik.
Adj nekem irgalmas szívet,
hogy ne csak rokonaimmal és barátaimmal
vagy azokkal legyek nagyvonalú és nagylelkű,
akik nekem jót tesznek,
vagy akiktől valami jót várok,
hanem mindenkivel,
mégpedig annyira,
hogy szeretetedért senkitől,
még ellenségeimtől se tagadjam meg
az anyagi vagy lelki segítség szeretetét. Ámen.

Germuska Veronika

A LELKES NAPOKRÓL

1. KI VAGYOK ÉN?

Germuska Veronika vagyok, 19 éves. Kicsi koromtól katolikus szellemben nevelkedtem. Római katolikus, vallását gyakorló családból származom. Édesapám akolitus és a vámosmikolai Római Katolikus templom sekrestyése. A szüleim idén ünneplik a 20. házassági évfordulójukat. Két húgom van, Annamária, aki 13 éves, és Angéla, aki 9 éves. Tanulmányaimat a vámosmikolai általános iskolában (2004-2012) kezdtem meg, majd Budapesten a Szent Angéla Gimnáziumban (2012-2016) folytattam. 2016 őszén kezdtem a PPKE Bölcsészettudományi Karán történelem-hittan szakos osztatlan tanári tanulmányaimat.

2. MI A LELKES NAPOK?

A Lelkes Napok a Magyar Katolikus Karizmatikus Megújulás országos ifjúsági tábora, amely minden év július első felében kerül megrendezésre. Ez egy olyan tábor, ahol fiatalok szolgálnak fiatalokért. Elsősorban 15-25 év közötti fiatalok jelentkezését várják. A fiatalabb korosztály számára augusztusban szervezik meg a Tini Lelkes Napokat, ahová 11-15 év közötti gyerekek jelentkezhetnek.

3. A TÁBOROK CÉLJAI

– személyes megtérés (bűnök letétele, Istenhez fordulás)
– a lelki élet elmélyítése (dicsőítés, imagyakorlatok)
– a fiatalok kezdjenek el közösségbe járni
– a kereszténységet fiatalosan bemutatni
– barátságok és lelki kapcsolatok kialakítása
– őszinteség és nyitottság légköre, társas készségek fejlődése

4. KIKKEL TALÁLKOZHATSZ?

(Végh Zoltán a főszervező)
– Isten, Jézus Krisztus, Szentlélek
– Hodász András
– Csiszér László, Flach Ferenc
– Nagy Zsolt, Kunszabó Zoltán (felesége és lányai)
– Bartha Angéla
– És még sokan mások

5. EGY NAP A TÁBORBAN

08:00 Közös reggeli
09:00 Délelőtti program (reggeli ima, kis dicsőítés, előadás, kiscsopi)
12:30 Ebéd
14:00 Műhelyek, szabad program (műhelyek=előadás)
15:30 Sportok, szabad program
17:00 Mise (mindennap más tartja)
18:30 Vacsora
19:30 Esti program (előadás, közbenjárás, dicsőítés)
22:00 Szabad program (de általában elhúzódik az esti program)
00:00 Mindenki az ágyában

A tábor teljes ideje alatt lehetőség van a lelki gondozói szolgálat igénybevételére. Egy megbeszélt időpontban bármilyen problémádról beszélgethetsz, az általad választott lelki gondozóval.

Gyónásra is van lehetőség. Kápolna is van, hogyha egy kis csendre vágysz. Vajtán és Piliscsabán is gyönyörű erdős rész van a közelben, így a természetben is fel tudjuk fedezni Istent.

A szerdai nap mindig különleges, mert délután sorverseny szokott lenni. A jó társaság és a nevetés garantált! Minden kiscsoport egy csapatnak számít.

6. TAPASZTALATAIM

2013-ban ismerkedtem meg a táborral (a Szent Angéla

Gimnáziumtól kaptam a részvételi lehetőséget). Már ekkor is a dicsőítések voltak rám nagy hatással. Leginkább az énekekben tapasztaltam meg Jézus közellétét. A dicsőítés vezetője Csiszér Laci volt, akinek a dalait már ismertem, és nagyon szerettem is. Ez adott némi bátorságot. Először ekkor tudtam égbe emelt kezekkel dicsőíteni.

2014-ben már könnyebb volt, ismertem a tábor mentalitását, az embereket, vezetőket, és a helyszínt is. Ekkor tapasztaltam meg Istent az addigi életemben a legkö-

zelebbről. Az egyik esti dicsőítéses alkalmon többen is imádkoztak értem. Mikor egy atya járt közben értem az Úrnál, egyszer csak eldőltem (lélekben nyugodtam). Tudjátok, vannak ezek a bizalomjátékok, hogy valaki mögötted áll, te meg eldőlsz, és ő elkap; én ezt nem mertem megtenni még úgysem, hogy az anyukám állt mögöttem, és most a Szentlélek hívására sikerült, nem tudom, hogy hogyan, de egyszer csak puff. Iszonyatosan jó érzés volt, Isten végtelen, túlcsorduló szeretete töltött be. Óriási bátorságot kaptam (személyes megtérésem).

2016-ban is nagy lelkesedéssel jelentkeztem a táborba, de ahogy egyre közelebb kerültem a kezdéshez, egyre inkább féltem, hogy jaj mi lesz, mit fog szólni Isten a mostani életemhez. A szívemet is bezártam. Aggódtam a jövőm miatt. Egyetem, új kollégium, új környezet, új emberek. És még a múlton se tettem túl magam. Az iskolámtól (Szt. Angéla Gimnázium), az osztálytársaimtól, a kollégiumtól, a barátaimtól való elszakadáson. Az elválás és valami jónak a vége mindig nagyon megvisel engem. Szóval óriási félelemmel a szívemben ültem fel hétfőn a vonatra. Amikor megérkeztem, már a végét vártam. Misével kezdtünk, ami icipicit segített, de féltem az esti programtól és Isten közelségétől, nem akartam beengedni az életembe. Aznap este még úgymond nem is kellett. Kedden este viszont fiatal amatőr színészek előadták Márk evangéliumát, amelynek óriási hatása volt mindenkire, még rám is. Utána lehetett közbenjáró imát kérni. Úgy gondoltam én nem megyek, ráadásul az esti énekek közül egyet sem ismertem, mert én a Csiszér Lacis dicsőítő énekeket ismerem jobban (az énekek sokat segítenek nekem megnyílni, ami most nem volt meg). Szóval tíz lakattal bezártam a lelkem kapuját, és nem akartam beengedni senkit. Ültem, hallgattam az énekeket, és azon gondolkodtam, hogy inkább elmegyek aludni, úgyis késő van és fáradt is vagyok, vagy lemegyek a kápolnába, hátha kinyílik egy-két lakat. De aztán nem mentem, ott maradtam, és hallgattam az énekeket. Egy idő után odajött hozzám egy lány (akit ismertem régebbi lelkes napokról), és azt mondta, hogy Isten azt mondja nekem, hogy ne aggódjak a jövőm miatt, mert Ő majd elrendezi. Én csak legyek nyugodt, és hagyjam. Ekkor azt hiszem a 10 lakatból 5 biztosan lepattant, és elmentem közbenjáró imát kérni. Éreztem, hogy Isten gondoskodik rólam. Isten útjai kifürkészhetetlenek! Nagyon hálás vagyok a Jó Istennek, hogy sosem hagy el, és hogy újból megtapasztalhattam óriási szeretetét.

7. AZ IDEI TÁBOR TÉMÁJA AZ EVANGELIZÁCIÓ LESZ

Már az időpontok is megvannak! Ha kedvet kaptál, ne habozz, jelentkezz és lépj a szentek szentjébe!

Magyarics Dóra

„A LÁNY SZÍVE"

Gondolatok az életről, házasságról és miegymásról

Nem tudom, hogy kinek milyen kérdések motoszkálnak a fejében. Nekem rendszerint rengeteg kérdésem szokott lenni, az egészen banálisaktól a nagyon mélyekig. Talán most a legnagyobb kérdés, ami bennem munkálkodik, valahogy így szól: „Mi az Isten álma rólam?" A kérdés egy prédikáció hallgatása során éledt fel bennem, amikoris egy ferences atya arról elmélkedett, hogy Istennek van rólunk egy álma. Ez az álom személyemre szabott és csak az enyém. Isten megálmodott engem, és megálmodott nekem egy életet, amelyben kiteljesedhetek, egy olyan utat, amely Hozzá vezet. Ez nagyon szép és jó, sajnos azonban ez nem úgy működik, hogy reggelente összefutok a Jóistennel, és egy kávé mellett megbeszéljük, mi a terve mára, elmesélve álmait, amelyeket én majd jól valóra váltok. Isten útjai kifürkészhetetlenek, nem szokott sem pontokba szedett napirendeket, sem ötéves terveket osztogatni…

Még szerencse, hogy bár kávézni nem szoktunk, azért egész jól megtalálja a Jóisten, hogyan tud vakságunkban vezetni, olykor meg teljes kétségbeesésbe engedni, és nem lehetetlen számára, hogy egy pillanat alatt megoldjon, vagy helyre tegyen mindent. Bármekkora gubancot sikerül csinálnunk életünk fonalán, valahogy mégis képes kibogozni, bár nem szabad elfelejteni, hogy ehhez a nehéz munkához azért mi is kellünk.

Az egész lénye, a gondolkodása, a mozgása, a stílusa, az egyénisége egybeforr a szerepével. De mindeközben nem adja fel önmagát! A szerep és a színész eggyé válnak. A kimunkált, jól megformált karakter pont annyira megálmodott és megírt, mint amennyire élő, és megvalósítható álom. *„A szerepnek viszonylag könnyű megfelelni, ha megtanulod a szöveget, és úgy cselekszel, ahogyan elvárja tőled a rendező. Ám lehet, hogy lötyögni fog rajtad, vagy éppenséggel szűk lesz, kénytelen leszel érezni, hogy te és szereped nem vagytok azonosak. Ettől még viselheted nyugodtan, ha amúgy kényelmes ember vagy, s különösen, ha mások nem veszik észre, vagy észreveszik, csak te nem tudod"* (Cs. Gyimesi Éva: Közéleti naplójegyzetek). Kereszténynek lenni több, mint hordani egy szűkre szabott reverendát, vagy egy lötyögő jegygyűrűt. Több mint vasárnap lemenni misére, vagy félvállról elmondani egy Miatyánkot. Nem *„Az ember célja e küzdés maga"* (Madách: Az ember tragédiája). Keresztényként, katolikusként nem tehetjük meg, hogy nem küzdünk az életben, hogy nem állunk készen a küzdelemre. Ha az identitásom része, hogy katolikus vagyok, akkor magamra kell öltenem ezt az öltözetet (Ef 6,10-20), ezt a szerepet. A jó színész nem eljátssza a szerepet, nem „úgy tesz, mintha", hanem ő maga lesz az!

ücsöröghetünk a langyos vízben! *„Jézus Krisztus ugyanaz tegnap, ma és mindörökké”* (Zsid 13,8). Ezért a szabályai, a tervei, az álmai is ugyanazok. „Ugyanazok? – hallani gyakran hangokat. – Hiszen ez már a 21. század! Már nem úgy mennek a dolgok, mint régen.” Valóban, ez egy új világ, új kihívásokkal, új küzdelmekkel, de az ember akkor is ember marad. Csak alkalmazkodnia kell a körülményekhez, adaptálni a színdarabot egy modern rendezésbe, de nem veszítheti el a lényegét, nem adhatja fel méltóságát, istengyermekségét, nem felejtheti el, hogy Isten képmására lett teremtve. Nem próbálhat ki mindent, nem lehet mindenható, nem dobhatja el az ideáit, nem fordulhat szembe Isten személyre szabott álmával. (Legalábbis következmények nélkül.)

Most vegyünk szemügyre egy banális történetet, egy olyan színdarabot, amely amióta Ádám és Éva összetalálkoztak valahol a Paradicsom mélyén, azóta ismétlődik, mindig műsoron van, mindig újrajátsszák, egy igazi világklasszis! A szereposztás egyszerű; most leszek én a narrátor és a lány, a fiú szövegét majd máskor… Egy kis muzsika és mehet is fel a függöny:

„A lány szíve szép virágzó kert,
megannyi virága titkot rejt.
A lány öle illatos erdő,
ahol a gyönyörök ligete nő.”
(Dés-Geszti: A dzsungel könyve c. musical – A mi emberünk)

Isten megteremtette az eget és a földet, a lankás domboldalakat, a meredek hegycsúcsokat, a selymes réteket, virágzó kerteket, illatos erdőket, tiszta folyókat, csendes völgyeket, gyönyörű ligeteket. Megteremtette az embert, szívébe véste parancsait (A Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiuma, KEK 416.), mindent neki, miatta, érte alkotott. De ezt az ember nem becsülte meg, eltávolodott Teremtőjétől. Ezért Isten elküldte Fiát, aki értünk emberré lett. Így lett az ember *„fiú, és ha fiú, akkor Isten kegyelméből örökös is”* (Gal 4,7). Örökös, Isten kegyelméből örökös! Isten szeretett fiainak adja örökségét, mint jó Atya, kiadja jussát, kinek-kinek azt, amit neki szánt. És a fiú megörökli a lankás domboldalakat, a meredek hegycsúcsokat, a selymes réteket, virágzó kerteket, illatos erdőket, tiszta folyókat, csendes völgyeket, gyönyörű ligeteket. Ó fiú, vedd birtokba örökséged, amit Atyád neked szánt. Ne tékozold el vagyonod, ne hagyd műveletlen a földedet! Vess, arass! Gondozd! De légy jó gazda; ne nyúlj más földjéhez, ne vess oda, ami nem a tiéd, ne arass ott, ahol nem vetettél, ne nézz irigy szemmel testvéred örökségére! Az örökség, amelyet Atyád neked szánt, épp elég neked.

Fiú! *„Te egyszer s mindenkorra felelős lettél azért, amit megszelídítettél. Felelős vagy a rózsádért...”* (Saint-Exupéry: A kis herceg). …Felelős vagy a rózsádért! Ha majd megszelídítesz, ha majd megszeretlek, egészen tiéd akarok lenni. Nem pedig méregetni, kipróbálni, küszöbökön táncolni vagy határokon átszökni, sem tapasztalatokat gyűjtögetni; hanem tudatosan és felelősséggel melletted lenni, egészen átadni magamat neked, mert akkor fiú, én leszek a te örökséged. Mert ez az örökség nem csak dombokból és völgyekből, kertekből és erdőkből áll! Isten lelke hatja át, a Teremtő saját képmására formálta, termékennyé tette, szemednek kellemessé, lelkednek társsá. Mert tudd meg fiú, hogy csak neked akarok szép lenni, és csak neked akarok örömet szerezni! Még akkor is, ha egyelőre nem tudom, ki vagy. Nem akarom a gyöngyeimet disznók elé szórni! (Mt 7,6) Ámde, fiú, ehhez te is kellesz! Nem lehetek egyedül erős. Nem vigyázhatok kincseimre egymagam. Különösen, ha a rabló ajtóstól rontana be a házba. Kopogtatás nélkül, még csak nem is őszintén, se nem tiszta szándékkal. Fiú, ne légy tolvaj, ne te légy a rabló! Ha engem akarsz, akkor szeress teljesen, testemet és lelkemet, gyengeségeimet, hibáimat és erényeimet! Nézd az egész lényemet! Ha testként tekintesz rám, csak egy test leszek. Nem több, nem különb, mint egy forgatnivaló Rubik-kocka vagy egy simogatós plüssjáték. Amikor bűnös vággyal nézel rám, a bűntársad lehetek, igazi társad soha. Mert nem engeded, hogy tisztán szeresselek, és így nem

is szerethetlek tiszta szívvel. Mondd fiú, megkaptad már Atyádtól örökséged? Kiadta már jussod? Vagy önző módon, vágytól fűtve próbáltad megszerezni, uralni azt, ami nem a tiéd? Tudsz-e felelősséggel, tisztán készülni arra, hogy birtokba vedd a lankás domboldalakat, a meredek hegycsúcsokat, a selymes réteket, virágzó kerteket, illatos erdőket, tiszta folyókat, csendes völgyeket, gyönyörű ligeteket? Atyád végtelenül jó hozzád, eléd tárja „Kánaán földjét” és erős karjával védelmez a küzdelemben. De becsülettel, hűséggel, tisztelettel és felelősséggel kell készülnöd arra, hogy beteljesítsd Atyád akaratát, hogy valóra váltsd álmait, hogy be tudd tölteni hivatásod, tiszta szívvel, bűntelen. Olyan fiú, aki őszinte, türelmes, gondolataiban és tetteiben egyenes, tiszta, megbízható, társ, barát, szerető, olyan, akire felnézhetek, akire büszke lehetek, aki tisztel, akitől több leszek, aki a jóra formál, aki méltó arra, hogy együtt valósítsuk meg Isten álmát.

Testünk Isten temploma, a Szentlélek lakóhelye. Szent, mert Isten Lelke lakik benne. Az ember méltósága abból fakad, hogy Isten képmása. Isten bennünk él és mi Őbenne. Amikor egy férfi és egy nő „egy test lesznek” (Mt 10,8), Isten teremtőképességét és gazdagságát tükrözik. Az Isten akarata szerinti egyesülés éppen ezért nem lehet méltatlan e két szentély találkozásához. Igaz szeretetben, tisztán, önzetlenül lehet csak tökéletes. A Katekizmus szerint a házastársi aktus kettős jelentésű: egyesítő, a kölcsönös egymásnak ajándékozásban és életadó, az élet továbbadására való nyitottságban (KEKK 496.). Misztikum, „hálószoba titok”, melynek meg van a maga helye, ideje és feltételei.

A házasság szentség. *„Nem profán dolog, hanem misztikum, természetfölötti valóság, vagyis szentség, amely kegyelmet közvetít.”* (Szent István Társulat: Biblia – szövegmagyarázat, Ef 5,21-33). Éppúgy készülni kell rá, mint az elsőáldozásra vagy a gyónásra. Persze, van „kötelező” jegyesoktatás, de ha belegondolunk, hogy kispapjaink hat évig (!) készülnek a szemináriumban a hivatásukra, akkor beláthatjuk, hogy ez édeskevés. Miért gondoljuk, hogy a házas hivatás akárcsak egy hajszálnyit is kevesebb

lenne? Más, de nem kevesebb és legalább olyan fontos. A készülés mibenléte teljesen más struktúrát mutat, de a lényege változatlan. Mindkét hivatás a teljes elköteleződést és önátadást kívánja meg. És ez nem a jegygyűrűvel vagy a beöltözéssel kezdődik. Isten álma már sokkal korábban munkálkodik bennünk. Azáltal, hogy Isten gyermekei vagyunk, felelősséggel is együtt jár. A papi hivatásra készülés hat éve egyházilag szabályozott, szervezett. A házas hivatásra készülés nem ilyen. Ebben kettőn áll a vásár, két személy egészén. És ki az, aki szabályozza ezt a kettőt? Az egyház? Igen, papíralapon biztos. A valóságban még egyes papok, lelkivezetők, katekéták, hitoktatók is teljesen természetesnek tartják, ha egy fiatal úgy él, ahogy a világ sugallja. No, persze nem olyan mértékben, nem olyan szélsőségesen, de azért „ez még belefér". Hiszen emberek vagyunk! Az előbb említett „hiteles" személyek egy másik pártja pedig irgalmatlan, már-már kíméletlen. Inkább félelmet generálnak, mintsem szeretetet. Tisztelet a kivételnek, mert hál' Istennek, azért akad ilyen is. Vannak tények, vannak pro és kontra érvek, de az ún. természetes erkölcsi törvényt (KEKK 416.) Isten minden ember szívébe beleírta. Néha nem ártana leporolni ezt a régi iratot, és fellapozni egyre halványodó sorait. Ha ez nem is sikerül rögtön, vagy eleinte túl nehézkes, akkor sincs minden veszve, mivel Isten *„a törvény kőtáblákra írta azt, amit az emberek a szívükben nem tudtak elolvasni"* (Szent Ágoston).

Ó, te lány! Olvasd e sorokat és vésd szívedbe, mert te is gyermek vagy, akinek fel kell nőnie és méltóvá kell válnia az örökségére!

Addig is maradnak az el nem csókolt csókok (Karády Katalin: Mindig az a perc), a múltba vésző vágyak és a gyermeki remény, hogy egyszer megérkezik a nekem álmodott királyfi…

Epilógus: Az elmúlt időben több lánnyal beszélgettem fiúkról, jövőről, hivatásról, vágyakról, házasságról… ez amolyan „női dolog"! Fiatalok, szépek, intelligensek, végeredményben ugyanazt akarják, és nem értik, nem értjük, hogy miért bennünket néznek balgának (Mt 25,1-13), amikor hangot adunk véleményünknek. Én most leírtam.*„Lámpásunk örökmécses, benne Örökolaj ég"* (Dr. Rigó Zita).

Mitrovics Hanna

HILLSONG UNITED – MEGHÍVTÁL, HOGY VÍZRE LÉPJEK

Egy dallal sok mindent ki lehet fejezni - benne rejlik az ember lelkének egy pici darabja, a személyes tapasztalatai, álmai, öröme és bánata. Meg tudja benne fogalmazni a gondolatait, az érzéseit és nem utolsó sorban a hitét. Át tudja adni másoknak azt a reményt, amely az Istenbe vetett hitéből származik és tanúságot tud tenni az Ő szeretetéről.

Szeretnék megosztani veletek egy dalszöveget, ami egyben imádság is lehet. Isten meghív minket, hogy vízre lépjünk – hogy bátran vállaljunk felelősséget egymásért, hogy hirdessük az Örömhírt, hogy életünkkel tanúságot tegyünk Róla és Jézus munkatársai legyünk. Gyakran nehézségekbe ütközünk – önmagunkra nézünk, és bűneink, bizalmatlanságunk, gyengeségeink bizonytalanná tesznek minket, újra és újra lehúznak. Istenbe kapaszkodhatunk, Ő az, aki nem hagy magunkra a nehéz helyzetekben sem. Péter kezét is megragadta, amikor megijedt az erős szél láttán és elkezdett süllyedni.

Ne csak olvassátok, hanem énekeljétek is, hiszen Szent Ágoston mondja: „Aki énekel, kétszeresen imádkozik"!

Meghívtál, hogy vízre lépjek, hol Nélküled elsüllyedek.
Ebben megtalállak Téged, a mélységben megtart hitem.

Nagy Neved hívom én, és felnézek a vizek fölé - ott látlak én.
A lelkem Benned megpihen, hisz enyém vagy és én Tiéd.

A mélységnél nagyobb kegyelmed, mely elvezet és tart engem.
Ha elbuknék és nagyon félnék, Te nem hagysz el és nem inogsz meg.

Nagy Neved hívom én, és felnézek a vizek fölé – ott látlak én.
A lelkem Benned megpihen, hisz enyém vagy és én Tiéd.

Lélek add, hogy Benned teljesen megbízzak,
A vízen bátran Veled járjak, bárhová hívsz, menjek.
Vigyél tovább, mint a lábam tudna menni.
Taníts teljes hittel járni, jelenlétedben élni.

Körkérdés

MIÉRT TANULSZ A HITTUDOMÁNYI KARON?

Miért jöttél ide, miért tanulsz itt? Mi az oka, hogy ide jelentkeztél, s mi a célod az itt töltött idővel? Az itteni végzettségeddel szeretnél elhelyezkedni?

Hittantanár szeretnék lenni, sokat hallottam előtte az iskoláról a plébánosunktól.

(*Negyedéves teológus hallgató*)

Hogy miért éppen ide? Mert igazi, élő közösséget akartam. Barátokat, ismerősöket, felejthetetlen élményeket, és ebből Istent sem akartam kihagyni. Miért hittan? Erre a kérdésre igazából a Szentlélek tudna válaszolni, aki vezetett engem. Kis koromtól keresztény szellemben nevelkedtem, katolikus suliba jártam. Egyik este csak feküdtem az ágyamban és hirtelen jött a gondolat, hogy hittan legyen a második szak. Pár nap múlva felkerestem a hittantanáromat, és mondta, hogy semmi akadálya a hittan érettséginek. Mindez 2015. novembere-decembere körül történt. Nagyon hálás vagyok, hogy a Szentlélek hozzátok vezetett.

(*Germuska Veronika, elsőéves, hittanár-nevelő, mesterszak)*

Lelkivezetésre, gyóntatásra, szertartások végzésére szeretnék felkészülni.

(*Másodéves papnövendék*)

Általános iskolás korom óta szerettem volna hitéleti képzésen részt venni. Az érettségi után folyamatosan tanultam valamit, különböző ismereteket szereztem és nem egymástól független, de mégis eltérő területeken dolgoztam. A harmincas éveimhez közeledve úgy véltem itt az ideje, hogy régi vágyamnak is eleget tegyek. A PPKE-HTK-t azért választottam, mert ez az ország legnívósabb teológiai kara, elismert szaktekintélyek tanítanak, patinás, kiváló lokációval rendelkező épületben. Jelenleg katolikus közösségszervező szakon vagyok végzős hallgató, általános iskolásoknak tanítok hittant és vállalkozóként is dolgozom. A lifelong learning híve vagyok, legyen szó formális és nonfomális tanulásról.

(Gerlachfalvy Réka, negyedéves katolikus közösségszervező)

Isten meghívása és kegyelme vonz. E meghívottságban pedig az Úr és a lelkek mélyebb szolgálata. Az elméleti részt tudom itt igazán elsajátítani, de ilyen megalapozás is kell. Követendő példákat is találtam a professzor atyák között. Igényem, hogy a hitigazságokat jobban megismerjem, hogy azt megvédeni, továbbadni és életem végéig vallani tudjam.

(*Fekete Zoltán, ötödéves papnövendék*)

Szeretnék felkészülni a lehető legjobban, hogy majd a papságom ideje alatt tudjam tanítani a híveket, átadva (természetesen átkonvertálva) azt, amit itt a Hittudományi Karon tanultam.

(*Győri Balázs István, harmadéves papnövendék*)

Én a felvételiben is első helyen jelöltem meg a Pázmány hittan-magyar osztatlan tanári képzését, mivel a Pázmány az egyedüli egyetem, ahol osztatlan tanári képzésben egy egyetemen belül lehet végezni a hittan mellett egy másik szakpárt. Azt már korábban eldöntöttem, hogy tanár szeretnék lenni. Mivel a szüleim is tanárok, a nagynéném is tanár, így nem nagyon lepődtek meg a döntésemen. A magyar szak egyértelműen jött, mivel anyukám is magyartanár. A hittant azért választottam, mert úgy éreztem, nagyon jó lenne kisebb gyerekeket imádkozni tanítani, nagyobbakat akár hittan érettségire felkészíteni. Persze, az is közrejátszott, hogy Imre atya (a plébánosunk) támogatta a tervemet, mivel a településünkön elkélne a hitoktató. Ha végeztem, utána szeretnék iskolában tanítani vagy a plébániai hitoktatásban besegíteni.

(*Berente Kinga, harmadéves, hittanár-nevelő – mesterszak)*

Lelkivezetés, tanítás és tudományos munka (liturgia) azok, amiket itt elsajátítani szeretnék.

(*Németh Gábor, másodéves papnövendék*)

Mert sajnos a tudományok közül csak a teológia érdekel, még az a szerencse, hogy a férjemet a közgazdaságtan és a pénzügyek. Azért jelentkeztem ide, mert Budapesten van és tudtam, hogy színvonalas a képzés. Igen, az itteni végzettségemmel szeretnék elhelyezkedni. Tanultam mást is, jogot, mást nem tervezek.

(*Viziné dr. Bertalan Judit, harmadéves teológus hallgató*)

Sokáig nem tudtam, mivel szeretnék foglalkozni, és rengeteg lehetőség állt előttem, általában pedig lebeszélni szerettek volna tanáraim és plébános ismerőseim is a teológus szakról, mindenki a megélhetésre hivatkozva. Matematikából tettem emelt szintű érettségit és felvettek a Corvinus Egyetemre agrármérnöki szakra, azonban nem mentem el beiratkozni. Magam sem tudnám megmagyarázni, hogy pontosan miért, nincs konkrét esemény, amelyhez döntésemet köthetném (persze köthető a rendszeres ministráláshoz, hittanos táborokhoz, egyházközségem pártfogó, támogató és szerető hozzáállásához), fokozatos érlelődés eredményeképpen felvételiztem és jelentkeztem a Hittudományi Karra. Most úgy látom, hogy Isten akaratából lehetek itt és nem bántam meg egy pillanatig sem. A jövőre nézve, szeretném az ELTE fordító- és tolmács mesterszakát elvégezni, ezzel biztosítva a „több lábon állást". Emellett és ezután szívesen tanítanék hittant is, illetve árva gyermekekkel is foglalkoznék, és egy régi vágyam a mentálhigiénés képzéssel kiegészíteni a teológiát, hogy még inkább az emberek szolgálatában állhassak majd.

(*Bábik Noémi, negyedéves teológus hallgató*)

Egyrészt azért jöttem ide, mert érdekelt maga a teológia mint tudomány (gimnázium után rövid ideig filozófiát tanultam, de már eredetileg is úgy terveztem, hogy jó lenne a teljesebb képhez teológiát is hallgatni). Másrészt az igazsághoz hozzá tartozik, hogy a döntésben az is szerepet játszott, hogy „nem tudok jobbat", viszont az akkori helyzetemben nagyon fontosnak éreztem, hogy valami keretet adjon a napjaimnak, életemnek. Tehát akkoriban nem volt nagyon körvonalazott célom a szakkal.

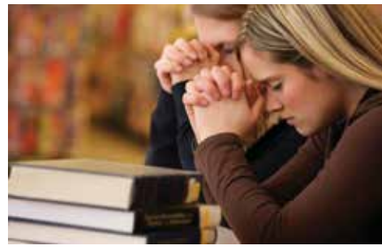

A mai napig nem tisztult le teljesen a jövőképem, s a teológiával való célom sem. Viszont egyre inkább látom, hogy mennyire sokat jelent a lelki életemben és fejlődésemben, amit itt hallok, és azt is, hogy milyen óriási felelősséggel járnak az itteni tanulmányok (már most sokszor mintha tőlem várnának választ a vallással, Egyházzal stb. kapcsolatos kérdésekre). Szeretném az itt tanultak segítségével elmélyíteni a hitéletem (ami segít megtalálni az utamat is), és késszé válni a nagy feladatra, az adásra is. Szeretnék kicsit eligazodni a teológia tudományában.

Tervezem, hogy elkezdek más szakot is. Még több minden versenyben van, a tanári pályától az elméletibb hivatásokon át a vidékfejlesztésig (a teljesség igénye nélkül).

(Bönöczk Péter, harmadéves teológus hallgató)

Tóth Ákos

NÉHÁNY KRITIKAI MEGJEGYZÉS SZÉKELY JÁNOS, „A HIT KAPUJA" CÍMŰ KÖNYVÉVEL KAPCSOLATBAN

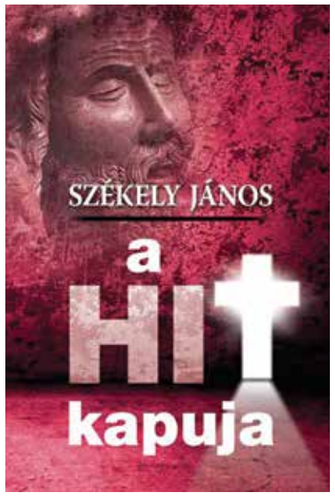

2016 adventjére jelent meg a Szent István Társulatnál Székely János püspök úr könyve, A hit kapuja címmel. A kötet a modern apologetika módszerével kívánja a katolikus hit elfogadására elvezetni a kereső olvasót. A szerző gyakorlatilag minden olyan témakörre kitér, ami a ma emberét foglalkoztatja, s megkerülhetetlenek a keresztény tanítás mélyebb megértése szempontjából. Ennek megfelelően szó esik a könyvben többek között az emberi élet értelmével kapcsolatos alapvető kérdésekről, a tudomány és a kinyilatkoztatás összeegyeztethetőségéről, erkölcsiségről, a rossz létéről, a vallásról, a Biblia megbízhatóságáról, Jézus személyéről, az Egyház létjogosultságáról és alapelveiről, múltban elkövetett bűneiről és az Egyházat ért vádakról, valamint a Krisztusban feltárult végső igazságról. A témákban való elmélyülést segíti a számos hivatkozás, szemléltető kép és szépirodalmi idézet. Tovább növeli az írás értékét az ökumenikus érzékenység és a nem hívők irányában tanúsított nyitottság.

Mindezen pozitívumok ellenére nem egy problematikus pontja is van a kötetnek, melyek közül a legfontosabbakra szükségesnek látszik reflektálni.

Az egyik ilyen hely a rossz eredetének kérdésköre, mely alapvetően filozófiai jellegű. A logikus felvetést (Miért teremtett Isten olyan világot, melyben jelen van egyáltalán a rossz létének lehetősége?) azonban nem követi érdemi válasz; az érvelés egy más megközelítésben bír csak igazságtartalommal: egy olyan rendszerben, melyben a rossz lehetősége nélkül a jó relatívvá válna, s így végső soron a szabadság (vagy az azzal való visszaélés) sem tudna kinyilvánulni.

A könyv – a keresztény tanítással való összehasonlítás céljából – kitér egy-egy nem keresztény vallás, közelebbről a buddhizmus és az iszlám alapvetőbb jellegzetességére. A legtöbb kritika az ezekkel kapcsolatos megjegyzésekkel szemben fogalmazható meg.

Helytálló ugyan az az észrevétel, hogy a keresztény emberképben a személy kitüntetett helyet foglal el, míg a buddhizmusban ez a szempont némiképp háttérbe szorul, ám ennek összefüggésében nem állja meg a helyét az az állítás, hogy Buddha a lélekvándorlás híve volt. A buddhizmus ugyanis tagadja a léleknek mint az ember lényegi részének létezését, következésképp a lélekvándorlást is. Ennek fényében érthető, miért helytelen az erre épülő következtetés, mely szerint a személy emlékei, szeretetkapcsolatai lényegtelenek.

Buddha ugyanis nem a lélekvándorlást, hanem az újratestesülést vallotta, mely – mint minden – belesimul a világ ok-okozati rendjébe. Az ember gondolatai, érzései, cselekedetei sem lényegtelenek tehát, hiszen ezek hatása nem múlik el a gondolkodóval, érzővel, cselekvővel.

Ezenfelül a vallásközi párbeszéd szempontjából nem szerencsés sem Buddha javaslatában alapvető tévedést emlegetni, sem az iszlám Isten-képét tökéletlennek minősíteni. Csakúgy, mint megkérdőjelezni az iszlámban kifejezésre jutó isteni üzenet tisztaságát Mohamed egyik házasságára való tekintettel, ezzel nem pusztán magát a vallást, hanem annak központi alakját negatívan értékelve. Annál is inkább, mivel a Mohamedet a poligámia, illetve a kilenc éves Aishával (mely hagyomány hitelességét egyébként nem egy muszlim tanító vitatja) való házassága miatt ért vád több szempontból is visszautasítható. Figyelembe kell venni, hogy az ellenvetés a modern kor normáinak tükrében fogalmazódott meg. Mohamed korában általános jelenség volt a Közel-Keleten mind a többnejűség, mind az a szokás, hogy a lányok tízéves koruk körül már férjhez mentek (erre egyébként még évszázadokkal később, a keresztény Európában is volt példa). A felnőtté válást akkoriban ugyanis a pubertás elérése jelentette. (A zsidóság ezt egy meghatározott életkorhoz kötötte: lányoknál a tizenkettedik, fiúknál a tizenharmadik életév betöltéséhez.) Ezt jelzi, hogy Aishát Mohamed előtt már eljegyezték, mely jegyességet azonban később felbontottak. Az eset természetességét támasztja alá továbbá, hogy Mohamed ellenfelei – akik szép számmal voltak, s minden lehetséges módon támadták a Prófétát – egyáltalán nem kifogásolták a házasságot.

Egyébként ennek kapcsán nem hagyható figyelmen kívül a szerző azon kijelentése az inkvizícióról szóló rész tárgyalásánál, miszerint a ma emberének „nem biztos, hogy van erkölcsi alapja arra, hogy magas lóról ítélkezzen elmúlt korok bűnei fölött".

Mindezen gyenge pontok ellenére elmondható, hogy a könyv tisztességes szándékkal, tudományos igényességgel íródott, s emellett a korábbiaknál a világra sokkal nyitottabb katolikus felfogásról tesz tanúbizonyságot, így a maga nemében hiánypótló munka. Jó szívvel ajánlható tehát mindazoknak, akik – az igazság keresése közben – szívesen gondolkodnak a kötetben felmerülő kérdésekről, s nem restek elidőzni az ezen kérdésekre adott katolikus szemléletű válaszok fölötti elmélkedésben.

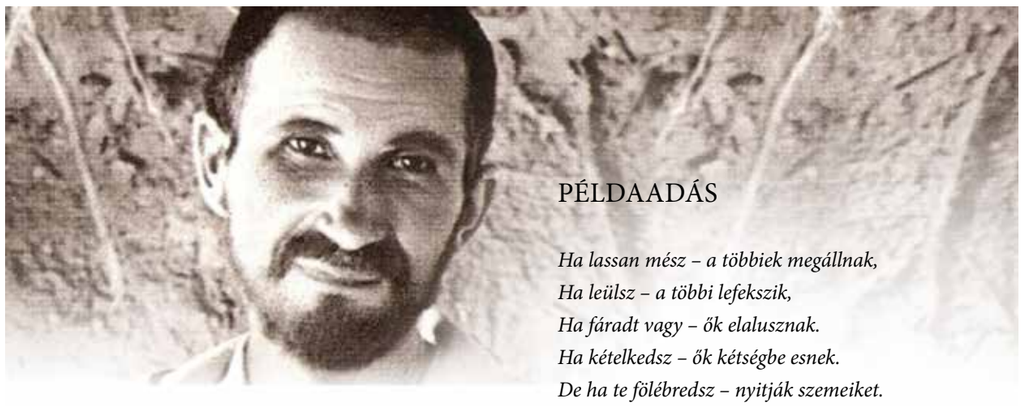

PÉLDAADÁS

Ha lassan mész – a többiek megállnak,
Ha leülsz – a többi lefekszik,
Ha fáradt vagy – ők elalusznak.
Ha kételkedsz – ők kétségbe esnek.
De ha te fölébredsz – nyitják szemeiket.
S ha te elől jársz – hamar megelőznek.
Csak kezedet nyújtsd – már életüket adják.
Ha imádkozol értük – szentek lesznek belőlük!

Charles de Foucauld nyomán

Bábik Noémi

A strukturális bűn

Recenzió Laurinyecz Mihály, „A szociális, strukturális bűn fogalma a XX. század Latin-amerikai Püspöki Tanács (CELAM) konferenciáinak tükrében” című tanulmányához

Ez a kis tanulmány a strukturális bűn fogalmának kialakulását követi nyomon.[1]

A téma fontosságával kapcsolatban el kell mondanunk: ma láthatunk egy olyan tendenciát világunkban, amelyben a lelkiismeret elhomályosodik, pedig az *„az ember legrejtettebb központja és szentélye”*[2] a II. Vatikáni Zsinat tanítása szerint. A lelkiismeret torzulásának egyik oka pedig a sokat hallatott szociális, kollektív bűnökre való hivatkozás, és így a személyes felelősségtől való tartózkodás. II. János Pál pápa, akire a szerző is többször hivatkozik, ezt az útmutatást adja számunkra: *„Egy szituáció- akár egy intézmény, struktúra vagy közösség- önmagában nem alanya egy erkölcsi cselekedetnek, ezért önmagában erkölcsileg nem lehet jó vagy rossz. Minden bűnös szituáció mögött bűnös emberek állnak. Ez annyira igaz, hogy egy ilyen szituáció szerkezete és intézményei a törvény erejétől, vagy – amint az sajnos gyakran előfordul – az erőszak törvényétől mégis változhat, e változás valójában tökéletlen és rövidéletű, hatástalan és terméketlen – ha nem épp a várttal ellenkező hatást vált ki –, ha maguk a szituációért közvetlenül vagy közvetve felelős személyek meg nem térnek.”*[3]

A szerző fő forrásai a címből is kivehető CELAM konferenciáinak beszédei és anyagai[4], mielőtt azonban foglalkozna ezeknek a munkásságával, alapvetést ad az olvasónak. A bevezetésben elénk tárja a megírás indítékát, ami nem más, mint Ferenc pápa Evangelii gaudium[5] című művének tanulmányozása, amely a közösségi megtérés fogalmát használja. Ha van közösségi megtérés, akkor szükségszerű következménye ennek, hogy élnie kell a strukturális, más néven szociális- illetve társadalmi bűn kifejezéseknek is. Ezek után felvillantja a KEK[6], mint az Anyaszentegyház kikristályosodott összefoglaló tanításának és a Szentírásnak az utalásait. A fő részben a fogalom újkori alkalmazásait hozza a Riói (I.) Konferencián (1955), a Medellíni (II.) Konferencián (1968), a Pueblai (III.) Konferencián (1978), valamint a Santo- Domingó-i (IV.) Konferencián (1992).

1 Laurinyecz, M., *A szociális, strukturális bűn fogalma a XX. század Latin-amerikai Püspöki Tanács (CELAM) konferenciáinak tükrében*, in *Teológia* L (2016/1-2), 72-77.
2 GS 16.
3 Diós, I., *II. János Pál megnyilatkozásai – I. kötet,* Szent István Társulat , Budapest 2005, 346.
4 CELAM: Consejo Episcopal Latinoamericano, vagyis Latin-amerikai Püspöki Tanács. 1955-től működik, felismerve azt, hogy a Latin-amerikai földrész lakói hasonló társadalmi, gazdasági és politikai problémákkal küszködnek, amelyek megoldásában ez a szerveződés segíthet. Tagjait a nemzeti püspöki konferenciák küldik. Ld. http://lexikon.katolikus.hu/C/CELAM.html (utoljára ellenőrizve: 2017. február 16.)
5 Ferenc pápa 2013. november 24-én adta ki az „Evangélium öröme” kezdetű apostoli buzdítását. Ld. http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=451 (utoljára ellenőrizve: 2017. február 16.)
6 KEK = Katolikus Egyház Katekizmusa

Összességében azt mondhatjuk a tanulmány alapján, hogy a strukturális bűn fogalma igen eltérően jelent meg az Egyház megnyilatkozásaiban, és a definíció megformálásában II. János Pál pápa nagy szerepet játszott, aminek a fenti idézet egy példája. Előzménye a Szentírásban a vízözön, a bábeli torony, Szodoma és Gomorra pusztulásának történetei, ahol feltűnnek a szociális bűnöknek a hatásai. A kutatásban háromféle meghatározást szokás használni a strukturális bűnre. Az első az ember közösségi lény mivoltából indul ki, így tehát ez az a bűn, amely szerint az emberre a közösség hatást gyakorol, a bűn okokozati jellegű (gondolhatunk itt az eredeti bűnre, mely minden emberre kihat). A második értelmezés már a bűn logikájáról beszél, vagyis összetettebben vizsgálja a fogalmat. A harmadik az intézmények felől gondolkodik, melyekhez tartozásunk bizonyos bűnökhöz való kapcsolódást eredményez a kialakult rendszerek miatt. Nyitott és vitatott kérdés marad az okozó (vagyis az intézmények, rendszerek) és a bűnben részesülő bűnnel és hatásaival szemben felmerülő felelőssége.

A konferenciák eltérő módon, vagy egyáltalán nem is használják a strukturális bűn fogalmát: társadalmi lelkiismeret, „igazságtalan struktúrák”, embertelen helyzetek és szisztémák, intézményesített igazságtalanság. A legjelentősebb ebből a szempontból a Pueblai (III.) Konferencia záródokumentuma, amely több alkalommal is hozza a konkrét megnevezést és szót emel a marxizmust liberális kapitalizmusra váltó gyakorlat ellen, hiszen mind a kettő bűntől megbélyegzett rendszer.

A tanulmány véleményem szerint nagyon hasznos összefoglalója az említett konferenciák ezen témára vonatkozó anyagainak, melyek magyar nyelven nem olvashatók. Elindítja a témáról való gondolkodást az olvasóban, a mű végén pedig maga számára is kijelöli a kutatási irányt: II. János Pál ezzel kapcsolatos tanításának behatóbb szemügyre vétele, az 1982-es apostoli buzdítás vonala mentén. Ugyanakkor, mivel pont ez a vizsgálódás hiányzik, a strukturális bűn mibenlétéről bővebben nem, inkább csak alapvető teológiatörténeti megfontolást olvashatunk. Ennek ellenére fontos, hogy tükröt tart, mennyire újszerű ennek a definíciónak a használata és milyen változatos is egyben, ez mindenképpen figyelembe veendő a további munkában. Engem személy szerint ösztönzött II. János Pál Reconciliatio et poenitentia 1984-es apostoli buzdításának olvasására, ezért köszönöm a szerző munkáját. Végezetül hoznék még egy idézetet ebből az apostoli buzdításból, amely érthetőbbé teheti, hogy miért válhatott a figyelem és elemzés központi tárgyává egy egész földrész, majd az egész egyház számára fokozatosan a strukturális bűn.

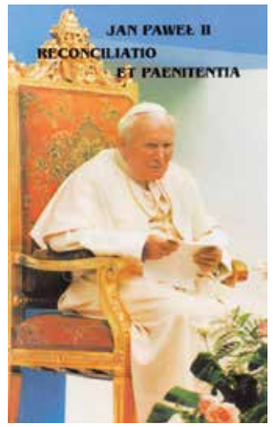

„Ha szociális bűnről beszélünk, ez mindenekelőtt annak elismerését jelenti, hogy mindenki személyes bűne – titokzatosan és rejtetten, de az emberi szolidaritás miatt mégis reálisan és konkrétan – valamilyen módon mindenkire hatással van. Vallási téren ez a szentek egyességének, ennek a mély és csodálatos titoknak a vetülete, amelyről valaki azt mondta: »Minden lélek, mely magasabbra tör, emeli a világot is« (Elisabeth Leseur, Journal et pensées de chaque jour, Paris, 1918, 31.). Más szavakkal: nincs olyan bűn – legyen az bármilyen intim és titkos és szigorúan személyes –, mely kizárólag az elkövetőt érintené. Bármely bűn nagyobb vagy kisebb hevességgel, több-kevesebb kárral kihat az egész egyházi közösségre és az emberiség családjára. Ebben – az elsőként említett értelemben – minden bűn kétségtelenül magán viseli a szociális bűn jellegét.”[7]

7 Diós, I., *II. János Pál megnyilatkozásai – I. kötet*, 344.

Lőw Gergely

RECENZIÓ

Kránitz Mihály, „A misszió és az új evangelizáció kihívásai az ökumenében”[1] című tanulmányához

Az Egyháznak szüntelenül hirdetnie kell Krisztust. Keresztény életünk alapja a Jézussal való élő kapcsolat és a róla való tanúságtétel. A mai világ azonban – úgy tűnik – mind nagyobb kihívások elé állítja a hívőt, aki mindezt valóban meg akarja élni a hétköznapokban. Hogyan vehet az Egyház új lendületet? Kránitz Mihály professzor atya cikkében rámutat, a misszió minden keresztény közös ügye, az egységre való törekvésnek össze kell fonódnia az evangélium hirdetésével. A tanítóhivatali megnyilatkozások sokrétű idézésével, illetve a fontosabb egyházi szinódusok és ökumenikus gyűlések bemutatásával egy átfogó képet kapunk arról az útról, amit a kereszténység az utóbbi ötven évben a misszió kapcsán bejárt.

1 Kránitz M., *A misszió és az új evangelizáció kihívásai az ökumenében*, in *Teológia* XLV (2011/3-4), 160-170.

BEVEZETÉS

A professzor atya kifejti, hogy az ökumenizmus szorosan összefügg a misszióval. Már maga az ökumenikus mozgalom létrejötte is egy missziós konferenciához kötődik (Edinburgh, 1910). Ugyanakkor az Egyház részekre szakadottsága, a megosztottság botrányt jelent a világ előtt, ami az evangélium hirdetésének hitelességét csorbítja. A II. Vatikáni Zsinat óta a Római Katolikus Egyház is csatlakozott az egység elkötelezett keresői közé, sőt az ökumenikus mozgalmat a Szentlélek kegyelmének tartja. VI. Pál pápa a zsinat II. ülésének megnyitóbeszédében bocsánatot kért a szakadást kiváltó katolikus bűnökért, és felszólított az okozott sebek elfelejtésére, és az igazi testvéri béke elérésére, éppen az evangélium melletti hiteles tanúságtétel érdekében.

A kereszténységnek együtt kell működniük az evangélium hirdetésében. Ezt számos tanítóhivatali megnyilatkozás erősítette meg azóta, többek között II. János Pál pápa *Redemptoris missio* (1990) és *Ut unum sint* (1995) kezdetű körlevelei. Az Új Evangelizáció Pápai Tanácsának felállítása is egy fontos lépés ebben a folyamatban.

1. AZ EVANGÉLIUM HIRDETÉSE OTT, AHOL KRISZTUS ÉS AZ Ő TANÍTÁSA ISMERETLEN

A zsinat felszólítja a világi hívőket, hogy tegyenek tanúságot az evangéliumról életükkel és szavukkal a családjukban, a munkahelyükön, a társadalomban. Ez az ő különleges feladatuk, hisz sokan másképp nem is hallhatnának Krisztusról.

II. János Pál pápa felhívja a figyelmet arra, hogy még mindig léteznek olyan területek, ahová nem jutott el az örömhír. Sok olyan nép van, amely nem fogadta be az evangéliumot, és nincs helyi egyháza sem. Ezeken a helyeken még mindig elsődleges evangelizációra van szükség.

2. AZ ÚJ ÖKUMENIKUS MISSZIÓ-PARADIGMA KIHÍVÁSAI

David J. Bosch, a dél-afrikai holland református egyház teológusa, *Paradigmaváltások a misszió teológiájában* című művében a párbeszéd és a misszió kapcsolatáról beszél. Ebből a szempontból a legfontosabbnak azt tartja, hogy ne előítéletekkel közelítsünk más vallások vagy felekezetek felé. A következő pontok szerint foglalhatjuk össze megállapításait:

1. A különböző vallások létezésének elfogadása.
2. Elkötelezetten kell képviselni vallási nézeteinket. A párbeszéd nem jelentheti a saját önazonosság feladását.
3. Tudatos magatartás: Isten felé haladunk, Istennel akarunk találkozni.
4. Az alázat magatartása, szemben a vallási türelmetlenséggel, vallásháborúkkal, hiszen a hit kegyelem.
5. A különböző vallások alapjában véve különböző kérdéseket tesznek fel, így más-más módon kell közeledni az iszlámhoz, a buddhizmushoz vagy a hinduizmushoz.
6. A dialógus nem helyettesítheti a missziót. Nem fogadhatjuk el a pluralista felfogást, miszerint minden vallás egyenértékű. Az egyháznak szüntelenül hirdetnie kell Krisztust.

3. A VILÁGMISSZIÓ IRÁNTI FELELŐSSÉG

Az, hogy az örömhír az egész világra eljusson, valamennyi keresztény egyház összefogását követeli meg. Az Egyházak Világtanácsának ötödik nagygyűlése (Nairobi, 1975) hangsúlyozza, hogy 1. a misszió címzettjei nem névtelen férfiak és nők, személyesen kell őket megszólítani. 2. Isten Igéjének ereje van. 3. Amellett, hogy értékeljük a többi

vallásban meglévő igazságot is, meggyőződéssel kell hirdetnünk, hogy Jézus Krisztus az egyetlen üdvözítő. 4. Az evangelizáció sürgető feladat. 5. Az igehirdetők lelki szegénysége ma a legnagyobb akadály az evangelizáció előtt, fontos tehát a valódi, személyes istenkapcsolat.

A III. Általános püspöki szinódus (1974) kimondja, hogy az evangéliumot hirdető Egyház ősmintája maga az evangéliumot hirdető Krisztus. (vö. Lk 4,43). Jézus maga volt a legtökéletesebb „kommunikátor", Isten üzenetét hirdette, ugyanakkor viszont alkalmazkodott korának és népének beszéd- és gondolatvilágához. Az Egyház feladata tehát, hogy Krisztus példája nyomán a mai társadalmat hassa át az evangélium szellemével.

4. A BEFELÉ IRÁNYULÓ MISSZIÓS KÉSZSÉG

A misszió első formája a hit hirdetése azoknak, akik még nem ismerik Krisztust, a második a szó szoros értelmében vett lelkipásztori tevékenység, a harmadik formája pedig az evangéliumról való tanúságtétel ott, ahol a megkeresztteltek egész csoportjai veszítették el az élő hitet. Ez utóbbit nevezzük újraevangelizációnak.

A második a befelé irányuló misszió. Ebben az esetben az egyház a család szerepét hangsúlyozza. Ugyanakkor pótolhatatlan része ennek a folyamatnak a teológia művelése, a hit tudományos és lelki elmélyítése. A belső megújulás magába kell, hogy foglalja az egységre való törekvést is. A keresztények egymáshoz való közeledésének belülről kell fakadnia.

5. AZ ÚJ EVANGELIZÁCIÓ KORSZAKA

Különösen az európai területen látványos, hogy a gyors technikai és gazdasági fejlődés, az életszínvonal emelkedésének hatására sok ország fordított hátat a keresztény életmódnak, az evangéliumi radikalizmusnak. II. János Pál pápa 2003-ban kiadta *Az egyház Európában* kezdetű apostoli buzdítását. Ebben kifejti, hogy a jelenség igazi veszélye abban rejlik, hogy maga a társadalom struktúrája kerül szembe az evangéliumi értékrenddel, így az emberek egyre nehezebben tudják megélni a hétköznapi életben keresztény hitüket. A középkorban templom állt a város középpontjában, ma a bevásárlóközpontok, a plázák és a bankok. Ebben a helyzetben Krisztus az egyetlen reményünk, hozzá kell visszatérnünk.

A korábban már misszionált országok újra-megszólításához minden keresztény elkötelezettségére szükség van. Ehhez fontos az egymáshoz való közeledés, mely nem nélkülözheti egymás meghallgatasát, a figyelmet, ugyanakkor az ellentétek bátor feltárását sem. Mindeközben persze nem téveszthetjük szem elől egymás emberi méltóságát, mely az istenképiségünkből fakad. Épp ez az egység lehetőségének alapja is.

Erdő Péter bíboros a 2007-ben Budapesten megszervezett városmisszió kapcsán felhívta a figyelmet, hogy az új helyzetben új kifejezési lehetőségeket kell keresnünk, hogy az embereket valóban megszólíthassuk.

Garaczi Gergely

JÉZUS MEGKÍSÉRTÉSE

Jézus megkísértésének története három helyen olvasható az evangéliumokban: a három szinoptikusnál. Márk csak éppen rövid, összefoglalásszerű említést tesz Jézus megkísértéséről, s ezáltal mintegy a paradicsomi állapottal helyezi párhuzamba Jézus pusztai tartózkodását („vadállatokkal volt és angyalok szolgáltak neki"[1]). E megközelítés teológiai reflexióját a következőképpen foglalhatjuk össze: Jézus az új Ádám, aki a régi Ádámmal ellentétben ellenáll a kísértésnek, s aki által az emberi történelem és üdvrend új korszaka köszöntött be, az Isten Országának eljövetele. A megkísértés-elbeszélések a két nagyszinoptikusnál olvashatók hosszabb, bővebb formában. A mátéi és lukácsi változat feltűnő párhuzamai, szinte szó szerinti egyezései egy közös alapszöveg meglétére engednek következtetni, amelyet azután saját koncepciójuknak megfelelően rendeztek el. Az alapszerkezet mindkét evangélistánál azonos. Rövid bevezetés, amely beszámol arról, hogy Jézus a Lélekkel eltelve (πλήρης πνεύματος), a Lélektől a pusztába vezettetett (ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος) (Lk 4,1; Mt 4,1), majd negyven napig böjtölve megéhezett (Mt 4,2; Lk 4,2). Ekkor lép színre maga a sátán, aki háromszoros kísértéssel teszi próbára Jézust, ezek sorrendje eltér a mátéi és lukácsi változatban. A perikópa a sátán távozásával zárul, miután Jézus mindhárom kísértést kiállta.

Kezdjük Máté szövegének vizsgálatával, kiegészítve, ahol csak lehet, a lukácsi perikópa eltéréseivel. Papiász hierápoliszi püspök beszámolója szerint[2] maga Máté héber dialektusban írta evangéliumát, ami nem arra utal természetesen, hogy az illető mű héber nyelven keletkezett, hanem arra, hogy zsidókeresztényeknek íródott, mégpedig feltehetően Szíriában. Erre a „héber" jellegre utal az is, hogy a legtöbbet Máté idézi az Ószövetséget, főleg amikor az egyes ószövetségi próféciák beteljesedésére utal Jézus messiási tevékenységében, a gyermekségtörténettől egészen a Golgotáig.

Máté megkísértés-történetének dramaturgiája pontosan párhuzamba állítható a választott nép pusztai megkísértésével az Úr ellen. Ennek első lépcsőfoka szintén az élelem volt, amely először a kenyérre, mint legalapvetőbb élelmiszerre, az életben maradás alapvető feltételére vonatkozott (Kiv 16,2-3). Ezt követte második lépcsőfokként a nép zúgolódása Isten ellen a szomjúság, az ivóvíz hiánya miatt: kísértették az Urat, hogy tud-e nekik vizet adni, vizet fakasztani a sziklából (Kiv 17,3). A zsolozsmában az imádságra hívás zsoltáraként nap, mint nap elimádkozott 95. zsoltár 9. verse úgy emlékezik meg Meribáról és Massáról, mint az istenellenes kísértés helyéről, ahol a nép vi-

1 V.ö. Mk 1,13

2 Vanyó, L., *Az ókeresztény egyház irodalma I.*, Jel Kiadó, Budapest 2013, 95.

zet követelt. Természetesen nem az élelem vagy az ivóvíz iránti természetes szükséglet volt a baj forrása, amely az ember teremtményi, élőlényi mivoltából fakad, hanem az istenellenes kísértés és a bizalmatlanság az Ő gondviselő jóakarata, kegyelme iránt. Megkérdőjelezték, hogy köztük van az Isten, ezzel kísértették, mintegy cselekvésre kényszerítették (Kiv 17,7). Az Exodus szövege expressis verbis nem sejteti egy természetfeletti kísértő, személyes gonosz jelenlétét – akiről később a Bölcsesség könyve beszél, mint akinek az irigységéből a halál a világba jött (Bölcs 2,24). Egyértelmű párhuzam a két eseménysor között, különösen a negyvenes szám említése (ἡμέρας τεσσεράκοντα καὶ νύκτας τεσσεράκοντα) arra enged következtetni, hogy mindkét esetben a kísértés alapvető forrása az ördög, a kísértő (ὁ διάβολος, ὁ πειράζων).

Különösen ennek az első két kísértésnek van provokatív

éle: ha fia vagy az Istennek (Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ), akkor változtasd a köveket kenyérré, vesd alá magad a templom párkányáról (Mt 4,3-6). Vagyis Jézus misztériumának legbelsőbb, legféltettebb pontján, ontológiai istenfiúságában támadja meg a sátán, és próbálja az örök Atya ellen fordítani az egyszülött Fiút, aki valóságos emberként megéhezik, megszomjazik ugyan, de valóságos Istenként Ő maga is mindenható, vagyis hatalma lenne a köveket kenyérré változtatni. Ezzel azonban visszaélne messiási, istenfiúi küldetésével, és a saját javára fordítaná isteni hatalmát. Pontosan ezt akarja az ördög kiprovokálni tőle, Jézus azonban az első emberpárral ellentétben ellenáll a sátánnak, és mindkét esetben az Írás szavait – amely az evangélium keletkezésének idején az Ószövetségre vonatkozik, hiszen az újszövetségi kánon még nem létezett – fordítja ellene. Először is a MTörv 8,3-at, ahol Mózes az isteni gondviselés példájaként a mannát említi, s kiemeli, hogy Isten igéje is az ember tápláléka. Másodszor pedig, amikor arra biztatja az ellenség, hogy a templom párkányáról vesse magát alá (βάλε σεαυτὸν κάτω), szintén a Deuteronomiumot idézi az Úr, amely tiltja Isten kísértését (MTörv 6,16), ahogy azt Masszában tették. Innen is látható a kettő közötti logikai párhuzam, hiszen az idézett vers második fele kifejezett utalást tartalmaz Masszára, a kísértés helyére, ahol vizet követeltek Izrael fiai és kétségbe vonták az Úr jelenlétét közöttük. Ezzel a világos mondattal elejét veszi Jézus az ördög azon próbálkozásának, amellyel az Ő örök Fiúságában akarja megkísérteni, az Atya ellen fordítani. Érdekesség, hogy ezen a ponton maga a kísértő is idézi a Szentírást, mégpedig a 91. zsoltárt, amely a Fölséges gondviseléséről, oltalmáról szól. Ördögi módon tehát ezzel az isteni gondviseléssel való vakmerő visszaélésre, istenkísértésre biztat, hogy tegye próbára, követelje ki Isten, illetve az Ő angyalainak védelmét, közbeavatkozását még egy olyan esztelen és öngyilkos cselekedet esetén is, mint a jeruzsálemi templom párkányáról való leugrás. De nem csak Isten, hanem a messiási mivolt megkísértéséről is szó van itt, hiszen arra biztatja, hogy látványos, csodás gesztus által hívja fel magára az emberek figyelmét, népszerűséget, sikert szerezve ezzel. Jól tudjuk azonban, hogy Jézus törekvése pontosan ellentétes: hallgatási parancsot, titoktartást is ad bizonyos csodatételek után, hogy ne híreszteljék az Ő csodatevő munkáját, kerüli a feltűnést, a látványosságot, minden olyasmit, amely a földies, világias politikai messianizmusra utal. Ez pedig igen elterjedt volt a korabeli zsidóság körében, különösen a 4. Ezdrás könyv ránk maradt szövege értelmében, ahol egy különleges alak, az „Ember” (homo), aki Isten fia (filius Deus) is egyben katonai hatalommal végső harcban legyőzi az ellenséges erőket.[3] Jézus azonban figyelmeztet, különösen a Pilátussal folytatott beszélgetésében, hogy az Ő országa

3 Rózsa, H., *Üdvösségközvetítők az Ószövetségben*, Szent István Társulat, Budapest 2007, 330-338.

nem ebből a világból való. Az Ő messiási küldetése összekapcsolódik az Úr szenvedő szolgájának küldetésével, aki életét adja váltságul sokakért (vö. Iz 53,10; Mk 10,45), s aki a keresztfán fejezi be a földi életét.

Vagyis világos, hogy a sátán éppen e messiási szerepének lényegét kezdi ki képmutató szavaival, amit a Szentírás szavaival is próbál alátámasztani. Ez a gondolat pedig már át is vezet bennünket a harmadik kísértéshez, amely megfelel a nép pusztai vándorlása során elkövetett legsúlyosabb vétkének, a legnagyobb kísértésnek, amit nem sikerült kiállnia: az aranyborjú imádásának, vagyis a bálványimádásnak. Mózes második könyvében azt olvassuk, hogy az izraeliták aranyborjút csináltattak Áronnal és azt imádták, mint istenüket, miközben Mózes a kinyilatkoztatást kapta Istentől a Sínai hegyen. Ekkor felgerjedt az Úr haragja a nép ellen, hogy elpusztítsa, de Mózes közbenjárt a népért és kiengesztelte az Urat. A hegy motívuma visszatér Jézus megkísértésénél, ott Mózes jön le a hegyről és haragjában összetöri a tanúság tábláit, itt pedig Jézust viszi fel a sátán egy nagy hegyre, hogy megmutassa neki a világ összes királyságát és a dicsőségét azoknak. Cserébe annyit kér, hogy leborulva hódoljon neki, vagyis imádja őt (ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι). Itt nem puszta bálványimádásról van tehát szó, hanem magának a személyes gonosznak, a személyes rossznak, az ördögnek istenként való imádásáról. Érdekes a leborulva szó (πεσὼν), amely a πίπτω ige aktív participium aoristosa. Ennek jelentéstartalmához az elbukás, elmúlás is hozzátartozik, vagyis így is fordíthatnánk: ha elbukva imádsz engem. Lukácsnál a kísértő még egy érdekes hozzáfűzést is tesz: nekem adatott és annak adom, akinek csak akarom (ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται καὶ ᾧ ἂν θέλω δίδωμι αὐτήν), tudniillik a földkerekség összes országának hatalma és dicsősége. Ebben az olvasatban tehát a világ uraként mutatkozik be, ami egybevág a jánosi „e világ fejedelme” olvasattal (ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου). Azt is tudjuk azonban, hogy az ördög a hazugság atyja (vö. Jn 8,44), vagyis természetesen nem ő a világ ura, az ő uralma a kísértésre, hazugságra, manipulációra, illúzióra, félelemre és a rendetlen kívánságra épül. Jézus kemény válasza is ennek a határtalan és gátlástalan manipulációnak a visszautasítására vonatkozik: Távozz, Sátán! Ὕπαγε, Σατανᾶ – Mt 4,10). Majd ismét a Deuteronomiumot idézve hozzáteszi: az Urat, az Istenedet fogod imádni és neki egyedül szolgálni fogsz (Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις – Mt 4,10 köv.). Két helyről való ez az idézet, egyrészt a MTörv 5,9-ből, amely a Dekalógus első parancsolatát fejti ki (nem fogod őket imádni, sem nekik szolgálni, ti. a bálványoknak), illetve a MTörv 6,13-ból, amely az istenszeretet főparancsához tartozik (Uradat Istenedet

fogod félni és neki fogsz szolgálni). E két vers sajátos összeillesztése mindkét nagyszinoptikusnál megtalálható, amely arra utal, hogy közös forrásból merítettek.

Végül még egy kérdést meg kell válaszolnunk: mi késztethette Lukácsot, hogy felcserélje a kísértések sorrendjét, amelyek megfeleltek a negyven éves pusztai vándorlás során elszenvedett kísértéseknek? Miért éppen Jeruzsálemet jelöli meg az utolsó kísértés helyeként? Mátéval ellentétben a Hellászban pogánykeresztényeknek író szentszerző számára nem lehetett olyan fontos, hogy ilyen pontosan párhuzamba állítson az ószövetségi kísértésekkel. Ugyanakkor teológiai szempontjainak sokkal jobban megfelelt Jeruzsálem, amely az evangélium végén, mint a mennybemenetel helyszíne, a lukácsi kettős mű második részében pedig, mint az egyház születésének, a Szentlélek kiáradásának helyszíne jelenik meg, ahonnan kiindulva terjedt el az evangélium (vö. Lk 24,47; ApCsel 1,4.8) a bűnök bocsánatára minden nép számára.[4]

4 Kocsis, I., *Lukács evangéliuma*, Szent István Társulat, Budapest 2007, 85-87.

Scheffer Miklós

TÁJOLÁSOK ÜZENETE

Néhány középkori templom keletelésének egyháztörténeti vizsgálata

A KELETELÉS EREDETE, EGYHÁZTÖRTÉNETI FORRÁSAI

A középkori templomokat bemutató művészettörténeti, régészeti ismertetők általános bevezető formulája szerint a „templom keletelt". A szövegek rendszerint megelégszenek ennyivel, nem részletezik, mit takar ez a homályos mondat. Általában arra gondolhatunk, az épületet úgy tájolták,

hogy hossztengelye kelet felé mutasson. A helyzet ennél jóval összetettebb, a mérésekből kiderül ugyanis, hogy az állítás csak az esetek töredékében igaz. Nagyjából kelet felé állnak ugyan az egyházak, de a legtöbb észak vagy dél felé, néha több tíz fokos kitéréssel „hibázza el" a tényleges keleti irányt. Miből adódik ekkora eltérés? Az alapokat kitűző mesterek túlzott nagyvonalúsága hozható fel indoknak, vagy van valami mélyebb értelmű, rejtett tudatosság a látszólag pontatlan tájolások mögött?

A szakrális célokat szolgáló építmények vagy sírok helyzetét már sok évezreddel a kereszténység megjelenése előtt is az égtájak, égitestek mozgása szerint határozták meg. Az erdélyi Klódon feltárt 6000 éves sírok nagy többségének hossztengelye keletre állt.[1] Az írországi Newgrange híres, 5000 éves halomsírjának bejárata a téli napforduló napján felkelő Nap irányába néz. Az angliai Stonehenge nevezetes kőkörének főtengelye a nyári napforduló idején felkelő Napra mutat.[2] A gízai szfinx arccal pontosan kelet felé néz, a szfinx melletti piramisok oldalait igen nagy pontossággal tájolták az égtájak irányába.[3]

A judaizmus és a keresztény lelkiség körében is konkrét utalásokat találunk a keleti égtáj fontosságára. A Teremtés Könyvében olvassuk, hogy Isten keleten alkotta meg az Édenkertet (Ter 2,8), ahonnan a bűnbeesett ember ugyan kiűzetett, de újra és újra visszavágyik oda.[4] A Leviták Könyvében található engesztelés napi szertartás egyik mozzanataként az áldozati bika véréből hétszer kell hinteni az engesztelőhely felé, napkelet felé (Lev 16,14). A végítéletet is keletről várták a zsidók, ezt illusztrálja Zakariás próféta jövendölése: „*Mert az Úr kivonul és harcba száll azokkal a nemzetekkel, mint ahogy harcolt a küzdelem napján. Lábával azon a napon az Olajfák hegyére áll, ami Jeruzsálemtől keletre van...*" (Zak 14,3-4a). Ezért sem lehet véletlen, hogy a jeruzsálemi templom kapuja kelet felé nézett, s ez előképként szolgált a kereszténység számára.[5]

A szertartásszerű kelet felé fordulás szokása megmaradt a keresztény vallásban is, de más tartalmi háttérrel. Nem a Templom, nem az Éden, hanem Jézus Krisztus személye lesz a középpontban. „*Mert amint a villám napkeleten támad és napnyugatig látszik, olyan lesz az Emberfiának eljövetele is*" (Mt 24,27), írja Máté.

A Napot mint Isten jelképének ősi felfogását a kereszténység szelíden a maga képére formálva beépítette kultuszába. Nem lehetett ez másként, hiszen Jézus így utalt önmagára: „*Én vagyok a világ világossága. Aki követ engem, nem jár sötétben, hanem övé lesz az élet világossága*" (Jn 8,12). Az evangéliumokban több helyen is olvashatunk Jézus Krisztusról, mint az élet világosságáról. Néhány további példa:

„*... mert látták szemeim üdvösségedet, melyet minden nép színe előtt készítettél, világosságul a nemzetek megvilágosítására és dicsőségére...*" (Lk 2,30-32)

„*Az igazi világosság, aki minden embert megvilágosít, a világba jött.*" (Jn 1,9)

„*Amíg a világban vagyok, világossága vagyok a világnak.*" (Jn 9,5)

„*... minden, ami napvilágra jut, világossággá válik. Innen a mondás: »Kelj fel alvó, támadj fel a halottak közül, és Krisztus rád ragyog!«*" (Ef 5,14)

E szebbnél szebb evangéliumi képek az őskeresztények számára biztos hitbéli alapot teremtettek arra nézve, hogy a keleti égtájat, a Nap támadatának helyét – elsősorban eszkatológikus várakozástól vezéreltetve – kultikus szereppel ruházzák fel. Szír vértanúakták szerint a korai keresztények közös szertartásra összegyűlve keresztet festettek az imahelyiség keleti falára és előtte naponta hétszer imádkoztak. A keresztelés szertartásában a jelöltnek kelet felé fordulva kellett kifejeznie megtérését. Tertullianus a II. században ősi hagyományként utal a kelet felé történő imádkozásra. Hippolütosz az Egyház életét kelet felé való hajózásként jellemzi.[6]

Origenész a III. században így ír az imádkozás módozatáról:

„*A földkerekségnek 4 része van: észak, dél, nyugat, kelet. Ki ne tudná, hogy napkelet nyilvánvalóan mutatja érzékeinknek, hogy arra felé fordulva kell imádkoznunk, s jelképesen a léleknek az igazi világosság felkeltét kell megpillantania.*"[7]

Érdemes Szent Ágoston szavait is szó szerint idézni:

„*Amikor felállunk imádkozni, kelet felé fordulunk, ahol fölkelnek a csillagok. Nem mintha ott lakna Isten, s elhagyná a többi égtájakat, hiszen Ő mindenütt jelen van, nem térbelileg, hanem fölséges hatalmával. Azért fordulunk kelet felé, hogy a lélek figyelmeztetést kapjon arra, hogy a magasabbrendű, azaz Isten felé forduljon azáltal, hogy teste, ami földi, a magasabbrendű test, az ég felé fordul.*"[8]

A konstantini fordulat (Milánói Edictum 313.) és a kereszténység államvallássá válása után (Theodosius császár által 380-ban) megindulhatott a már Konstantin idejében is államilag támogatott templomépítés.[9] A kelet felé imádkozás

1 Bartha, L., *Csillagászat a történelemtudományban* (A Berzsenyi Dániel Főiskolán tartott előadás szövege, Szombathely, 2005. április 13.) in *Ponticulus Hungaricus* XVIII (2014/6), http://members.iif.hu/visontay/ponticulus/rovatok/hidverok/bartha-lajos-csillagaszat-a-tortenelemtudomanyban.html (Utolsó ellenőrzés: 2017. 03. 19.).

2 A kőkörökről ld. Barlai, K., *Csillagászat és kultúra,* Konkoly Observatory, Budapest 2010, 23–30.

3 Vö. Ponori Tewrewk, A., *Nap fiai,* Magyar Csillagászati Egyesület, Budapest 2007, 15–16.

4 Katona, V., *Az irányított-tengelyes szerkesztés kortárs reneszánsza Európa katolikus templomépítészetében*, in *Magyar Egyházzene* XXI (2013/2014), 404.

5 Guzsik, T., *A középkori keresztény templomok keleteléséről*, in *Meteor Csillagászati Évkönyv 1997*, Magyar Csillagászati Egyesület, Budapest 1997, 180; Ld. még: Katona V., *Az irányított-tengelyes szerkesztés kortárs reneszánsza Európa katolikus templomépítészetében*, In *Magyar Egyházzene* XXI (2013/2014), 404.

6 Art. *keletelés*, in *Magyar Katolikus Lexikon VI.* (Főszerk. Diós, I., szerk. Viczián, J.), Szent István Társulat, Budapest 2002, 465.

7 De oratione, 32, in *Magyar Katolikus Lexikon*.

8 PL 34, 1277, art. *keletelés*, in *Magyar Katolikus Lexikon.*

9 Gárdonyi, M., *Bevezetés a Katolikus Egyház történetébe,* Jel kiadó, Budapest 2012, 61.

szellemiségét vette át (vagy őrizte meg) a szakrális építészet. Kialakult az ókeresztény bazilika épülettípusa, mely az egész középkor számára meghatározó erővel bírt. Benne a hosszanti tér három fő részre tagolódott: előcsarnok, hajó, szentély.[10] Az effajta térrendezés sajtátsága volt, hogy az épület hossztengelye kelet-nyugati irányba volt igazítva. Athanasius így ír a IV. században: „*... a templomok fekvése többnyire olyan, hogy az imádkozó hívek arccal az oltár felé fordulva a felkelő Napot, Krisztus jelképét látják, aki az Igazság Napja és a Világ Világossága*".[11]

A VI. században pápai rendelet erősítette meg a keletelés szokását: „*Habár az Isten mindenütt jelen van, mégis a papnak az oltárnál az isteni tisztelet alatt Vigilius pápa rendelkezése szerint kelet felé fordulva kell imádkoznia.*"[12]

Nagyon fontos adatot olvashatunk Sevillai Izidornál (VII. század), aki pontosan megnevezi, mit is kell érteni a kelet felé való irányuláson: „*... ha valahol és valamikor templomot építenek, a napéjegyenlőségi*[13] *Nap felkelését vegyék figyelembe, úgy, hogy a keletről nyugatra húzott vonalak az égboltot jobbról és balról egyenlő részre osszák, hogy aki imádkozik vagy könyörög pontosan keletre nézzen*".[14]

A XII–XIII. századra megszaporodnak a keleteléssel foglalkozó szerzők. Kétfajta gyakorlatra találunk említést. Az egyik a napéjegyenlőségi, a másik a napfordulós napfelkeltéhez való igazodás szokását követi:

Jean Beleth (+1202): „*... kelet felé, azaz a napéjegyenlőségi Nap felkelése, nem pedig a nyári napforduló Napja felé, mint ahogy némelyek akarják és csinálják is*".

Sicardus de Cremona (+1215): „*Keletnek, azaz a napéjegyenlőségi Nap felkelésének, nem mint egyesek csinálják, a nyári napforduló Napja felkelésének*".

Guillaume Durand (1230–1296): „*A napéjegyenlőségi Nap felkelése felé, jelképezve, hogy az egyháznak, amely a földön küzd, egyenlően kell mérsékelnie magát a szerencsében és a szerencsétlenségben, és nem a nyári napforduló irányába, mint ahogy egyesek csinálják*".[15]

Pierre de Roissy 1200 körül nemcsak a nyári, hanem a téli napfordulóhoz való igazítást is megemlíti: „*A templomot kelet felé kell építeni, a napéjegyenlőségi napkeltével, nem pedig a nyári vagy téli napfordulóival szemben.*"[16]

A keletelés szimbólumának legteljesebb összefoglalását Aquinói Szent Tamás adta meg a XIII. század második felében: „*Kelet felé fordulva imádkozunk ugyanis először az isteni hatalom kinyilatkoztatása miatt, amely nekünk az ég mozgásában mutatkozott meg, amely kelet felé esik. Másodszor a keleten alkotott Paradicsomkert miatt. Harmadszor Krisztus miatt, aki a Világ Világosságának és napkeletnek neveztetik és aki felment a mennyekbe kelet felé. És keletről is lészen eljövendő Máté szerint: »Mint a villám keleten támad és nyugatig ellátszik, úgy lesz az Emberfiának eljövetele is«.*"[17]

KUTATÁSTÖRTÉNET

A középkori templomok tájolásának magyarországi kutatástörténetében a mai napig nem született nyugvópont. Egyrészről a téma valamilyen oknál fogva mostohagyermeknek számít a történettudomány képviselői között[18], másrészről az említett források ellenére sok kutató úgy gondolja, hogy nincs tudatos szándék az épületek keletelése mögött. Pedig ennek korszerű és körültekintő kutatása nemcsak történelmi ismereteink árnyalását jelentené, hanem fontos egyháztörténeti adatokkal is szolgálna. Másfelől teljesebb fényben láthatnánk a középkor emberének hitvalló lelkiségét, az Isten felé törekvés hétköznapi gyakorlatát.

A jelenség tanulmányozása a XX. század elején indult. Az első publikációt 1903-ban Lakits Ferenc tette közzé C. V. L. Charlier svéd csillagász elméletére alapozva, mely szerint egy adott templom hajójának tengelye a védőszentje ünnepén felkelő Nap irányába áll.[19]

Kovács Béla 1964-es írásában publikált vizsgálatai szerint nem igazolható ez a kitűzési elv. Az említett középkori szabályoknak (napéjegyenlőségi, vagy napfordulós orientáció) is kis számú bizonyítékát sikerült találnia. Mivel az általa tanulmányozott legtöbb templom a február és május hónapok közé eső napfelkelték irányába néz, véleménye szerint a tavaszi munkakezdés első napjának felkeltéje adta meg a templom irányát, függetlenül a védőszentje napjától.[20]

A téma legelkötelezettebb és legalaposabb kutatója Guzsik Tamás építészettörténész (1947–2002) volt. Kutatásai során a következő fő orientációfajtákat különítette el:

– *Napéjegyenlőségi tájolás*
– *Napfordulós tájolás*
– *Védőszent-napi tájolás*
– *Speciális tájolás,* pl.: mozgó ünnephez rendelt.
– *Nem keletelt templomok.*[21]

Guzsik Tamás fontos befolyásoló tényezőként értékelte a szűkebb-tágabb környezet módosító hatásait. Síkvidéken könnyű a helyzet, a kijelölt időpontban a horizonton látható felkelő Naphoz tűzték ki az egyház irányát. Más a szituáció dombos, vagy hegyvidéki terepen. Mivel a nappálya a mi szélességi körünkön sohasem függőleges, hanem ferde szögben emelkedik az égbolton, központi csillagunk a keleti látóhatár esetleges hegyei miatt később lesz látható. Egy domborzati napfelkeltéhez igazított templomtengelynél több foknyi eltérést lehet egy síkvidéki, de azonos titulusú épületéhez képest (lásd magyarázó rajz!).[22]

Tari Edit régész is foglalkozott a keletelések kérdésével. Tanulmányában 83 Pest megyei templom keletelési adatait gyűjtötte össze. Megfigyelése szerint a Cegléd környéki falvak középkori templomai mind ÉK-DNy-i helyzetűek. Mindez a középkori birtokhatáron belül eső épületeknél észlelhető. Felveti annak lehetőségét, hogy a hasonló irányulások a birtokhatósági hovatartozás miatt azonosak. A birtokhatárt átlépve már egészen más szögű orientációkat tapasztalt.[23]

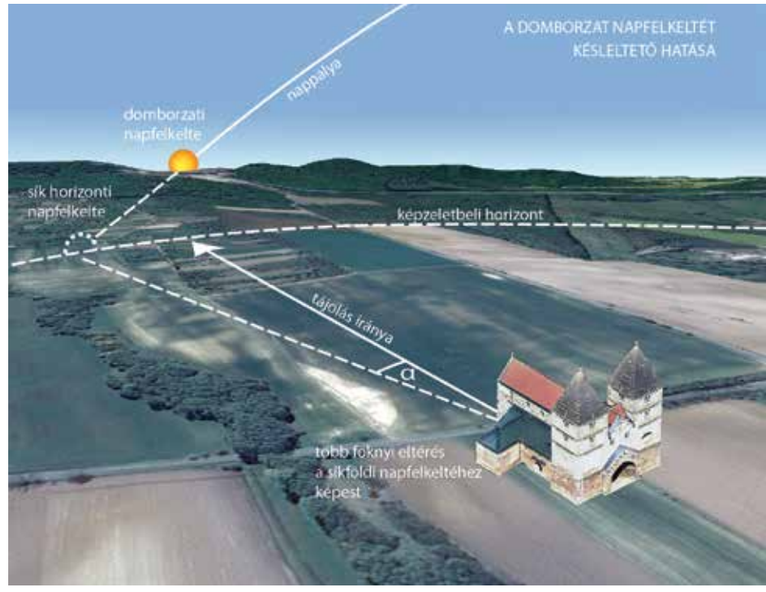

A templomok tájolásának magyarországi kutatásában fontos mérföldkövet jelent Keszthelyi Sándor és Keszthelyiné Sragner Márta munkája. A kilencvenes és kétezres évek folyamán 1083 középkori templom tájolási szögét mérték meg és értékeit tették közzé.[24] Tevékenységük felbecsülhetetlen értékű adatbázissal szolgált. Ám tanulmányukban közölt legfontosabb megállapítás szerint a keletelés tényét nehéz tudatosan választott egyházi ün-

10 Guzsik, T., *Keresztény liturgiák építészete – I. rész: Róma és a keresztény kelet*, http://www.eptort.bme.hu/doc/szakral/szakral1.html#2 (Utolsó ellenőrzés: 2017. 02.10.).
11 Erdei, F. – Kovács, B., *A váraszói románkori templom feltárása és helyreállítása,* in *Az Egri Múzeum* Évkönyve *II.,* Eger 1964, 214.
12 Guzsik, *A középkori keresztény templomok keleteléséről*, 181.
13 Talán nem hiábavaló, ha röviden összefoglaljuk az említésre kerülő csillagászati fogalmakat is. A Föld forgástengelye 23,5 fokkal eltér a függőlegestől. Ebből adódóan a napfelkelte helye nem állandó, az év során a keleti látóhatár egy bizonyos szakaszán vándorutat jár be, vagyis minden nap az előző felkelteponthoz képest kb. 0,4 fokkal arrébb bukkan elő. A földrajzi keletponthoz viszonyított legészakibb felkelést a *nyári napfordulón* (június 21.), a legdélibb felkelést a *téli napfordulón* (december 21.) figyelhetjük meg, és csupán két alkalommal, a *tavaszi* (március 21.) és az *őszi napéjegyenlőség* (szeptember 21.) napján láthatjuk pontosan keleten kelni a Napot. (A dátumok nem állandóak, évente 20. és 23. között ingadoznak.) A nyári és téli napforduló felkelte közötti éves naputat *szoláris ív*nek nevezzük. (Barlai, K., *Csillagászat és kultúra 9.,* Konkoly Observatory, Budapest 2010.).
14 Guzsik, *A középkori keresztény templomok keleteléséről*, 181.
15 Erdei – Kovács, *A váraszói románkori templom feltárása és helyreállítása,* 215.
16 Tari, E., *Pest megye középkori templomai,* Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága, Szentendre 2000, 220.
17 Guzsik, *A középkori keresztény templomok keleteléséről*, 181.
18 Idézem Tari Edit régész ezzel kapcsolatos megjegyzését: „*A régész kollégák templom tájolással kapcsolatos elutasító magatartása számomra érthetetlen. A temetkezések vizsgálatában számos korszakban elfogadott dolog a sírok tájolása alapján akár keltezni is azokat vagy hitvilági tartalommal felruházni az égtájakat.*" (Tari, i. m. 222.)
19 Tari, *Pest megye középkori templomai,* 221.
20 Vö. Erdei– Kovács, *A váraszói románkori templom feltárása és helyreállítása,* 218.
21 Vö. uo. 182–183.
22 Uo. 185–187.
23 Vö. Tari, E., *Pest megye középkori templomai,* 224-226.
24 Keszthelyi, S. – Keszthelyiné Sragner, M., *Magyarországi középkori templomok tájolása,* in *Országépítő,* 2012/1 (melléklet).

nepekhez, védőszentekhez kötni. Statisztikai elemzéseik arra vezettek, hogy csak elenyésző esetekben igazolható a köztudatban élő napfordulós, napéjegyenlőségi, védőszent-napi irányulás. Nézetük szerint legtöbb esetben a vizsgált épület helyzete semmi kapcsolatot nem mutat a hozzá rendelt titulussal, vagy a korábban említett, keletelésre vonatkozó írott forrásokkal.[25]

A kutatástörténeti áttekintésből látható, hogy az eredmények ellentmondásosak. Kovács Béla nem túl nagy mintavétel alapján cáfolja a keletelés ünnepekhez rendelt tudatosságát, Guzsik Tamás viszont éppen ezt bizonyítja. Keszthelyi Sándor pedig igen nagy adatmennyiség elemzése alapján csatlakozik Kovács megállapításaihoz. Mi tehát az igazság?

SAJÁT VIZSGÁLATOK

Saját számításaim során arra a véleményre jutottam, hogy Keszthelyi Sándor a mérési eredményekből helytelen módszertani logikával vont le következtetéseket. Ennek részletezésétől most eltekintenék, ehelyett néhány konkrét példán mutatnám be, hogy inkább Guzsik Tamás eredményei bizonyulnak helytállónak, illetve az ő nyomán érdemes tovább kutatni. A bemutatandó templomok keletelési elvén keresztül egyháztörténeti hátterükbe is bepillantást nyerhetünk.

Az építészettörténész irányadó útmutatásai alapján, adott templom tájolási napjának meghatározásakor figyelembe vettem a keleti látóhatár domborzati viszonyait. A konkrét számításokat navigációs alkalmazás terepadatai alapján végeztem, a napfelkelte napokat csillagászati szoftver segítségével határoztam meg. Persze nem a mai, hanem az egyház építési éveinek vagy évszázadának napjárását modelleztem. Az épületek keletelési adatait a Keszthelyi Sándor-féle adatlistából nyertem.[26] A számítások segítségével meghatároztam a naptári napot, amikor a templom hossztengelyének látóhatárra mutató irányszöge és a napfelkelte pontja egybeesett.[27] Ezután megnéztem, hogy a középkorban melyik szent, vagy szent esemény ünnepe volt azon a dátumon. Az elsődleges célom annak igazolása volt, hogy valóban létezett a védszent-napi tájolás, de mint látható lesz, az eredmények ennél sokkal izgalmasabbak és összetettebbek lettek.

A bemutatandó példák egy része a *Medium Regni*[28] területéről, a Magyar Királyság szívéből került ki, de mindegyikre igaz, hogy királyi birtokon, vagy királyi adományozású területen álló egyház. Ennek jelentőségére is fény derül majd. A másik közös vonásuk, hogy mindegyik szerzetesi közösség temploma, két pálos, egy ciszterci és egy ferences egyházról lesz szó.

Pilisszentlászló

A középkori Kékes falu határában állott, Szent Lászlónak szentelt pálos monostor alapításának éve bizonytalan. A rendi Inventárium szerint I. András (1015 körül–1060) vadászkastélya adományként került a szerzetesek birtokába, amit rendházzá alakítottak.[29] A jelenlegi kutatás I. helyett III. András (1265–1301) személyével számol.[30] A kolostor első említése a veszprémi püspök 1291-es oklevelében fordul elő az elismert pálos létesítmények között.[31] A középkori épület 1526-ban teljesen megsemmisült. A török kiűzése után a község új, barokk temploma a romok helyén, minden valószínűség szerint a régi alapfalak felhasználásával épült újjá.[32] Ez szolgáltat jogalapot arra nézve, hogy a mai épület tájolási szögét a régiével megegyezőként kezeljük.

A keletelési szögérték és a domborzati viszonyok ismeretében modelleztem azt a napjárási időszakot, ami megfelel a templom tájolásának. A számítások szerint igazolható a védőszent-napi tájolás, tehát az épület szentélye a Szent László-napi (június 27.) felkelte irányába néz.

25 Keszthelyi – Keszthelyiné Sragner, *Magyarországi középkori templomok tájolása,* 7.
26 Uo. 9–44.
27 Alkalmazott számítási módszerem nem egyedi, később bukkantam Zsembery Ákos régész írására, aki ugyanezt használta eredményesen az esztergomi Szent Lőrinc templomrom tájolásának vizsgálatánál. Ld. http://arch.et.bme.hu/arch_old/korabbi_folyam/21/21zsemb.html (Utolsó ellenőrzés: 2017. 02. 10.)
28 A *medium regni* fogalmáról bővebben lásd: *In medio regni Hungariae. Régészeti, művészettörténeti és történeti kutatások „az ország közepén"*, Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézet, Budapest 2015.
29 *Magyarország régészeti topográfiája. A budai és szentendrei járás,* Akadémiai Kiadó, Budapest 1986, 166–167.
30 Benkő, E., *Udvarházak és kolostorok a pilisi királyi erdőben*, in *In medio regni Hungariae,* Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézet, Budapest 2015, 746.
31 *Magyarország régészeti topográfiája,* 167.
32 Uo.

Pilisszentkereszt

Szent István király bencés kolostort alapított itt, de miután elnéptelenedett, III. Béla 1184-ben a ciszterc ieknek adományozta.[33] A templom háromhajós, egyenes szentélyzáródású, kereszthajós alaprajzú volt. Külön említést érdemel, hogy 1230 körül járt az épület falai között Villard de Honnecourt francia építész.[34]

A ma már csak romjaiban létező monostor szentélye a Kopasz-hegy irányába néz. Ezesetben védőszent-napi (Szent Keresztnek volt szentelve[35]) napfelkeltét nem tudtam igazolni. Ennek ellenére teljes pontossággal azonosítható a tájolás indoka, ugyanis szerencsénkre fennmaradt az apátság alapításának dátuma; 1184. május 27.[36] A számítások szerint egyértelműen e dátum napfelkeltéjére tájolták a kolostor templomát.

Keszthely

Az egykori ferences templom (Boldogságos Szűz patrocíniummal), a magyarországi gótikus építészet egyik legnevesebb alkotása, ma is közel régi pompájával büszkélkedhet. 1974-ben szentélyének renoválása során páratlan színvonalú és méretű freskók kerültek napvilágra.[37] A hagyományos nézet Lackfi II. Istvánhoz köti a templom alapítását.

A tájolása egészen különleges. A templom helyét egy környezetéből enyhén kiemelkedő magaslaton választották meg, ami alkalmasnak bizonyult arra, hogy a hajdani gyér beépítettség miatt széles panorámát biztosítson keleti irányban. Számításaim szerint az épület tengelye abba az irányba mutat, ahol a középkorban augusztus 25-én, IX. Szent Lajos király ünnepén kelt fel a Nap. Az eredmény első pillanatban meglepő volt. Nem Szűz Mária-ünnep, ahogyan várnánk, nem napforduló, vagy napéjegyenlőségi nap, nem alapítási dátum, hanem egy szentté avatott Anjou lovagkirály emléknapjának hajnala adta meg a tájolás irányát!

Hogy az elsőre furcsa jelenség miértjére választ kapjunk, a templom építési körülményeit, egyháztörténeti és történelmi vonatkozásait kell közelebbről szemügyre vennünk.

LACKFIAK MINT ALAPÍTÓK?

Ahogy utaltam rá, majdnem minden leírás Lackfi II. István személyében látja a templom alapítóját, s azt a nemest, aki 1367–68-ban Keszthelyre telepítette a ferenceseket.[38] A templom építésének kezdetét is ezidőtájra teszik, befejezését viszont hol 1385-86-ra[39], hol 1397-re[40] datálják. Azonban az alapító személyét tekintve újabban máshogy értékelik a forrásokat. A kérdés tisztázása a különleges tájolás megértésének szempontjából nélkülözhetetlen.

Ki volt Lackfi II. István? A Lackfi család tagjai a XIV. század leggazdagabb és legbefolyásosabb főnemesei voltak. Sarjai közül is talán Lackfi II. István jutott a legmagasabbra, de ő is bukott a legnagyobbat. Tisztségei a teljesség igénye nélkül; dalmát-horvát bán, erdélyi vajda és nádor, Nagy Lajos király legbizalmasabb embere, első hadvezére volt. Részt vett a király olaszországi hadjárataiban, töretlen hűségét az uralkodó birtokadományozásokkal jutalmazta. Így került a kezére Keszthely is.[41] Az uralkodó melletti odaadását jól illusztrálja egy történet. A második nápolyi hadjárat alkalmával Nagy Lajos súlyosan megsebesült. Egy nyílvessző fúrodott a bal combjába, amit Lackfi – másodmagával – tizenkét rántással húzott ki. A kínoktól már teljesen elgyengült, a halál

33 Uo. 159.
34 Uo. 164.
35 Keszthelyi – Keszthelyiné Sragner, *Magyarországi középkori templomok tájolása,* 27.
36 *Magyarország régészeti topográfiája*, 159.
37 Szakács, B. Zs., *Mária születése a keszthelyi ferences templomban*, in *Omnis creatura significans* (szerk. Tüskés, A.), CentrArt Egyesület, Budapest 2009, 123, https://www.academia.edu/5264500/M%C3%A1ria_sz%C3%BClet%C3%A9se_a_keszthelyi_ferences_templomban (Utolsó ellenőrzés: 2017. 02. 10.).
38 Ld. többek között Müller, R., *Keszthely története,* Keszthely Város Önkormányzata, Keszthely 2000, 73.
39 Vándor, L., *A Zala megyei ferences kolostorok kutatása,* in *Koldulórendi építészet a középkori magyarországon*, Országos Műemlékvédelmi Hivatal, Budapest 1994, 106.
40 Müller, R., *A keszthelyi Fő tér*, in *Zalai múzeum*, Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága, Zalaegerszeg 2004, 195. Sőt csak a szentély elkészültét helyezik erre az időpontra, és a teljes hajó 1400-körüli elkészülésével számolnak (ld. uo.).
41 Bontz, J., *Keszthely város monográfiája*, Keszthely 1896, 373.

tényében megnyugvó királyt lóra kötözte, és körbe kísérte a táborban, hogy katonái bátorságát visszaadja, az ellenség reményeit letörje.[42] Az erős fizikumú uralkodó szerencsére túlélte a sebesülést.

Nagy Lajos uralmát követően Lackfi II. István Zsigmond trónralépését támogatta, de később szembefordult vele. Ez okozta erőszakos halálát. Zsigmond párthívei ifj. Garai Miklós és Kanizsai János, 1397-ben, tárgyalás ürügyén tőrbe csalták és megölték. A király utólagos ítéletlevéllel igazolta a gyilkosságot, az óriási Lackfi-vagyont pedig hívei közt osztotta szét.[43] Lackfi holttesét Keszthelyen a személyéhez kötődő ferences templomban helyezték örök nyugalomra. Sírköve a szentély déli falában ma is látható.[44]

Az első kérdésünk tehát: valóban Lackfi István telepítette Keszhelyre a ferenceseket és ő alapította templomukat, ahogy azt általában olvashatjuk?

Szatlóczki Gábor okfejtése[45] szerint az uradalom Lackfiak általi birtoklását az 1350-es (másutt 1346-os) királyi adományozásból vezették le a kutatók. Tüzetesebb elemzéséből kiderült, hogy ekkor csak Csáktornyát és Muraközt kapták birtokul, Tátika vár és Rezi vár tulajdonjogát, melyhez Keszthely is tartozott, még nem. De mivel a várak adományozására eddig külön oklevél nem került elő, úgy gondolták Muraköz mellett Keszthely is ekkor jutott a család kezére. A Lackfiak általi birtoklás első hiteles említése 1378-ból való. Viszont a ferences rend keszthelyi jelenlétének első írásos nyoma 1368-ból származik. Ezek értelmében, 1368-ban, a ferencesek említésekor még Anjou Nagy Lajos király lehetett Keszthely földesura. Vagyis a rend meghívása és letelepítése a király személyéhez köthető! Ebből az is következik, hogy a templom alapítása és építésének kezdete Nagy Lajos nevéhez fűződik és Lackfi a király szándékai szerint csak folytatta az építkezést.[46] A logikus következtetésnek egy adat mond ellent. Állítólag a templom falán a XVIII. században még olvasható volt egy – valószínűleg utólagos – felirat, mely arról tudósított, hogy az egyházat Lackfi fogadalomból építtette. A fogadalomról és a felirat eredetéről részletek nem ismertek.[47]

ANJOU LAJOSOK

A Lajos név igen jól csengett az Anjou házban, hiszen két szentet is adott a keresztény világnak; IX. Szent Lajos francia királyt (1219–1270)[48] és Toulouse-i Szent Lajos püspököt (1274–1297).[49] Ilyen rokoni háttérrel nem is csoda, hogy Károly Róbert és Erzsébet lengyel hercegnő fia ezt a nevet kapta. Védőszentjéül Toulouse város püspökszentjét választották.[50]

A két nagy szent látszólag eltérő életpályával jutott a mennyek dicsőségébe. IX. Lajos vallásos buzgalma, jámborsága és igazságos természete miatt Franciaország a béke korszakát élte uralma alatt, mégsem csak a béketeremtő szándék fűződik a nevéhez. Harcos lovagkirály volt, leghíresebb tettei és kalandjai a Szentföld újrafelszabadításáért vívott csatákban estek meg.[51]

Magánéletét szinte szerzetesi magatartás jellemezte. Szentmisehallgatás, a papi zsolozsma végzése, szigorú, puritán életvitel, rendszeres böjtölés, és testének sanyargatása jellentették mindennapjait. Szolgálta a szegényeket, saját kezűleg gondozta a leprásokat. Emellett gyengéd, szerető férj és tizenegy gyermek jó édesapja volt.[52]

A krisztusi békét kereső életének mégis a háborúskodás vetett véget. Második kereszteshadjárata alkalmával, Tunisz felszabadításakor a katonai táborban terjedő kolera

42 Dümmerth, D., *Az Anjou-ház nyomában,* Panoráma, Budapest 1982, 412.
43 http://www.keszthely.hu/ftp/Telepulesi_ertektar/Keszthelyi_Magyarok_Nagyasszonya_Plebaniatemplom.pdf (Utolsó ellenőrzés 2017. 03. 19.).
44 Anda, J., *Keszthely Fő téri plébániatemplom*, Tájak, Korok, Múzeumok Egyesület,Veszprém 1985, 5.
45 Szatlóczki, G., *Adalékok a keszthelyi ferences kolostor korai építéstörténetéhez*, in Castrum IV. (2006/2).
46 A teljes gondolatmenetet és további érveket lásd uo.
47 A szóbeszéd irodalmi forrását egyelőre nem sikerült fellelnem.
48 Diós, I., *Szentek élete I.,* Szent István Társulat, Budapest 2002, 627-629.
49 Uo. 891.
50 Dümmerth, *Az Anjou-ház nyomában,* 369.
51 V.ö. Diós, *Szentek élete,* 627.
52 Uo. 628.

őt is elérte. Utolsó kívánsága szerint hamuba fektetve halt meg 1270. augusztus 25-én. VIII. Bonifác pápa 1297. augusztus 11-én szentté avatta, ünnepének halála napját jelölték meg a liturgikus kalendáriumban.[53]

Toulouse-i Szent Lajos V. István magyar király unokája volt. Jézus Krisztus követésében hasonló, mégis más élettel tett tanúságot az Evangéliumról, mint nagybátyja, IX. Lajos. Tizennégy évesen két testvérével túszként III. Alfonz aragóniai király udvarába került, ahol hét évet töltöttek. A fogságban két ferences testvér volt mellettük, Francesco Brun és Pietro Scarier. A rabság alatt Lajosban kialakult a papi hivatás utáni vágy, a ferences testvérek hatására pedig a szerzetesi élet felé is vonzalmat érzett. 1295-ben kiszabadult a fogságból, s ez évben a trónöröklés joga is reá szállt. Nápolyban lemondott a trónról testvére, Róbert javára, és pappá szentelték. A ferences rend iránti kötődése továbbra is megmaradt. Amikor a pápa Toulouse püspökévé akarta kinevezni, egy feltétellel vállalta el, ha beléphet a rendbe. Ez 1296 végén meg is történt. A következő évben hirtelen megbetegedett és meghalt. Rövid élete utolsó hetére esett nagybátyja szentté avatása. Toulouse-i Lajost 1317-ben avatták szentté, ünnepét a ferences rend halála napján, augusztus 19-én üli.[54]

A markáns életviteli különbség csak a földi hatalomhoz való viszonyukból adódott. IX. Lajos elfogadta a koronát, gyakorolta az uralkodást, hadjáratokat vezetett, megtestesítette a középkori lovagkirály eszményét, Toulouse-i Lajos elfordult a földi hatalomtól, lemondott a trónról és az egyszerű szerzetesi csuhát választotta a királyi palást helyett. [55]

Emellett számos hasonlóság köti össze alakjukat. Az egyik a ferencesek iránti vonzalom. Toulouse-i Szent Lajosnál ez nyilvánvaló, IX. Szent Lajos királynál megmaradt lelki kötődésnek, de annyira szembetűnő volt, hogy egy szolgáló asszony egyszer nyíltan ezt merte a szemébe mondani: *„Fi, fi! Te lennél Franciaország királya? Inkább lenne egy másik király, mint te, mert te csak a minorita testvérek, a prédikáló testvérek, a papok és a klerikusok királya vagy!”*[56] Toulouse-i Lajos is fáradhatatlanul gondozta a szegényeket, betegeket, elesetteket, általában puritán, evangéliumi életük, vallásos buzgalmuk is hasonló cselekedetekben nyilvánult meg.[57]

Nagy Lajosnak tehát ilyen erkölcsi magasságokba emelkedett rokonai jó uralkodói és emberi példát jelentettek. Védőszentje ugyan a püspök szent volt, élete mégis a lovagszent mintáját követte. Ahogy Dümmerth Dezső fogalmaz I. Lajos királyról: *„... még utoljára életet tudott lehelni a lovagság eszméjébe...”*. Az uralkodó nagy eszményi példaképe Szent László volt, a lovagság szelleme tehát az Anjou szent rokon mellett a hajdani Árpád-házi szent király által is élt benne.[58] A példaképeknek nagyon is megfelelt. Az uralkodó, aki hadjáratokat indított, aki személyesen vezette katonáit az ütközetben, aki számos alkalommal megsebesült, aki közvitézt mentett meg a halálból, méltó módon képviselte nagy elődeit.[59]

A ferences kötődést a két szentnél láttuk, de vajon Nagy Lajosnál megvolt-e? Általában elmondható, hogy nagy pártfogója volt a szerzetességnek. Pálos kötődése talán a leghíresebb. Rábírta Velencét Remete Szent Pál testereklyéjének átadására.[60] Több monostoralapítása közül Márianosztra a legkiemelkedőbb.[61]

53 Uo. 629.
54 Vö. Diós, I., *Szentek élete I.,* 891-893.
55 Dümmerth, D. *Az Anjou-ház nyomában,* 214.
56 Uo. 17.
57 Uo. 215.
58 Uo. 369–372. A szerző részletes elemzést ad IX. Lajos és Nagy Lajos személyének hasonlóságairól, hozzájuk társítva Szent Lászlót is.
59 Uo. 411-412.
60 Török, J.–Legeza, L., *A magyar egyház évezrede*, Mikes Kiadó, Budapest 2000, 82.
61 Török, J., *A tizennegyedik század magyar egyháztörténete*,

A ferencesek támogatása az Anjou-ház családi hagyományává lett, ennek oka a fentiek alapján nem szorul különösebb részletezésre. Kötelességüknek érezték famíliájuk ferences szentjének kultuszát ápolni és terjeszteni.[62] A sorból a magyar Ajnouk sem maradtak ki. Már Lajos király apja, Károly Róbert tett a nemes ügy érdekében, amikor a francia püspök szent tiszteletére megalapította a lippai ferences kolostort.[63] Nagy Lajos jóvoltából pedig gyarapodott a rend a nagyszombati, a bácsi és a váradi monostorokkal,[64] és ebbe a sorba illeszthető a keszthelyi alapítás is.

Azt sem szabad elfelejteni, hogy Lajos gyermekkori nevelője a ferences szerzetes Lackfi(!) Dénes volt, így az ifjú herceg már neveltetésénél fogva is kötődött a kisebbik testvérek lelkiségéhez.

KÖVETKEZTETÉSEK, FELTEVÉSEK

A bemutatott keletelések közül láttunk példát védszent-napi és alapítás-napi tájolásra és egy különleges orientációra, amit a fenti történelmi és egyháztörténeti ismeretek fényében megkísérlünk megmagyarázni. Miért néz tehát a keszthelyi ferences templom szentélye a IX. Szent Lajos napján felkelő Nap irányába? A válaszra több verzió is lehetséges.

Ha elfogadjuk az egyház királyi alapításának érveit, feltételezhetjük, hogy a ferencesek pártfogójuk iránti elkötelezettségük és hálájuk jeléül tűzték ki ily módon a templom alapjait.

Ha maradunk a Lackfi-féle alapítás hagyományos nézeténél, úgy róla kell feltételeznünk, hogy jól igazolható uralkodó iránti hűsége és tisztelete nyilvánult meg ilyen módon. Tekintve, hogy valóban királyi adományként jutott a keszthelyi uradalomhoz.

Bár azt a lehetőséget sem lehet kizárni, hogy maga az uralkodó utasításaként történt az orientálás, de ebben az esetben talán logikusabbnak tűnne a Szent László-napi tájolás.

Felmerülhet a kérdés, miért nem inkább Nagy Lajos valódi védőszentjét Toulouse-i Lajos ünnepének felkeltéjét választották iránynak? Azért is lenne kézenfekvő, mert a szentély belsejének freskói között fő helyen látható a ferences püspök szent.[65] Válaszom az lenne, hogy egyrészt a páratlan freskók sajnos csak töredékes állapotban maradtak ránk, és elképzelhető, hogy a lovagszent is helyet kapott a képi programban (hiszen a másik lovag, Szent László is ott van![66]), de mára ábrázolása megsemmisült, másrészről IX. Lajos alakja jobban köthető Nagy Lajos személyiségéhez, mint a trónról és a világi hatalom minden formájáról lemondó jámbor püspök.

Az sem kikerülhető kérdés, ha már a templom patrónusa Szűz Mária, miért nem valamelyik ünnepnapjához igazították az épületet? Erre nézve az említett ciszterci apátság példáját hoznám fel, ott sem a patrocínium adta meg a tájolás indokát. Sejthető, hogy a középkori gyakorlatban a választott patrónus, vagy titulus nem volt egyenes következménye a tájolási iránynak. Lehet, hogy

egy eddig nem ismert logikai rendszer mentén dőlt el az orientálás, amiben fontos tényező az egyház státusza, rendi hovatartozása, az alapító személye, az építés ideje és egyelőre nem ismert egyéb tényezők. Erre nézve nagyobb vizsgálati anyag birtokában lehet véleményt formálni. Másrészről felmerülhet az a lehetőség, hogy Keszthely esetében Szűz Mária patrocíniumára is a Nagy

Mikes Kiadó 2004, 135.
62 Uo. 165.
63 Uo.
64 Uo. 167., Lásd még Török, J.–Legeza, L., *A magyar egyház évezrede*, 84.

65 Anda, J., *Keszthely Fő téri plébániatemplom*, 12.
66 Uo.

Lajos iránti tiszteleten keresztül találunk magyarázatot, tekintve, hogy második leányát Máriának hívták, aki később Magyarország trónját is megörökölte.[67] Persze azt is tudni kell, hogy a Szűzanya régtől fogva igen gyakori, ha nem a leggyakoribb templomvédőszent.

Hogy a keszthelyi példa megerősítést nyerjen, utolsóként nézzük meg a porvai pálos templom tájolásának eredményét. Számításaim szerint az épület tengelye Szent Zsigmond[68] ünnepén felkelő Nap irányába nézett a XIV–XV. században. Az indokát a fentiek alapján már sejthetjük. Zsigmond király 1392-ben a cseszneki vár tartozékaként a Garaiaknak adományozta a falut. Ifj. Garai Miklós pálos monostort akart itt alapítani, de a tervet csak fia, László valósította meg.[69] A rendház 1427 és 1440 között épült fel a Szentlélek tiszteletére.[70] Ez esetben is a királyhoz, mint birtokadományozó személyhez fűződő elkötelezettség nyilvánulhat meg a tájolási szándék mögött.

ÖSSZEGZÉS

Az eddig általam vizsgált egyházak tájolási logikája ellentmond a kétkedő hangoknak. Úgy tűnik, igenis tudatos és egyértelmű szándék húzódik meg a napjáráshoz igazított helyzetük mögött. Bevallom, hogy az itt nem említett épületek vizsgálati eredményeivel együtt is kevés adat van a birtokomban ahhoz, hogy messzemenő következtetéseket tegyek, de a bemutatott példák úgy gondolom, önmagukért beszélnek. Lehet, hogy kisebb falusi plébániatemplomok esetében valóban a tavaszi munkakezdés első napján történt templomkitűzés ad hoc gyakorlata érvényesült (erre példa lehet a Pomáz–Nagykovácsi puszta sokáig félreértelmezett szerepű egyháza), de ez nem lehet ellenérv a valóban védőszent-napi, alapításnapi, napfordulós és napéjegyenlőségi orientációk lehetőségével szemben.

Az adományozó személyéhez köthető tájolás (vagy alapító névnapjára tájolás), mint egészen különleges eljárás, már Guzsik Tamás kutatásai során napvilágra jutott. Nézetem szerint jó példát szolgáltat ahhoz, hogy a tájolások rideg adatait ne általánosító statisztikai módszerrel elemezzük, hanem minden esetet egyenként megvizsgálva térbeli helyzetének és az alapítás egyháztörténeti, történelmi adatainak ismeretében, az alapítók és építők észjárását, vallásos lelkületét lehetőleg minél jobban megismerve értelmezzük a jelenséget.

***

A Nap a biológiai élet éltető fénye, a földi élet nélküle elképzelhetetlen. Krisztus világossága a lélek éltető fénye, a lelki élet nélküle elképzelhetetlen. A hajdani korok keresztény áhítata a kettőt egyben látta, a Naphoz Krisztus világosságának szimbolikáját rendelte. Ahogy az „*Atya* fölkelti napját a gonoszokra és a jókra" (Mt 5,45), úgy árad minden ember felé a Világ Fénye. A szentek feladták önös életüket, és hagyták, hogy Krisztus Napja keljen fel lelkükben. Átitatta egész valójukat és átsugárzott minden embertársuk felé. A szegények, elesettek, akik a szentekkel kapcsolatba kerültek, olykor bele sem gondoltak abba, hogy az a jóleső szeretet, amely körülveszi őket, valójában Krisztus világosságának éltető fénye. A keletelés gyakorlatában ezt az éltető fényt keresték. A templom a felkelő Nap felé fordult, s a benne imádkozó hívek lelke a menynyei fényben fürdött.

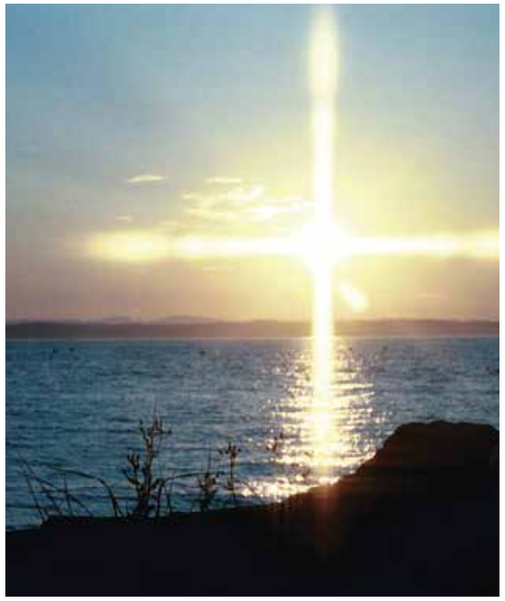

67 Török – Legeza, *A magyar egyház évezrede*, 84.
68 Szent Zsigmond Magyarországi kultuszához lásd: Tóth, P., *„Szent Zsigmondnak ő azt felnevezteté" Luxemburgi Zsigmond és a magyarországi dinasztikus szentkultusz,* in *Századok* CXXXIX/2., Budapest 2005, 367-383.
69 Art. *Porva* in *Magyar Katolikus Lexikon XI.* (Főszerk. Diós, I., szerk. Viczián, J.), Szent István Társulat, Budapest 2006, 171.
70 Aczél, L. Zs.–Legeza, L.–Szacsvay, P.–Török, J., *Pálosok*, Mikes Kiadó, 2006, 30.

Bábik Noémi

XII. PIUS SZOCIÁLIS TANÍTÁSA

I. XII. PIUS A BÉKE SZOLGÁLATÁBAN

Eugenio Pacelli, vagyis közismertebb nevén XII. Pius pápa a 20. század egyik legnehezebb időszakában lett Szent Péter utóda (1939- 1958). A II. világháború mérhetetlen veszteségei közepette próbált az emberiségnek békét sugározni, nem csak szavaival, diplomáciai eszközökkel, hanem tetteivel is. Bár szociális enciklikát nem adott ki, rádióbeszédeiben a társadalomnak mélységes tanítást adott és folyton kifejezte atyai gondoskodását, ahogy csak tudta. Irányt mutatott a nemzeteknek a béke útján haladni, akik azonban sajnos nem hallották, vagy legalábbis nem akarták meghallani intését és kérését. Munkásságát e téren jól kifejezi jelmondata: „Opus iustitiae pax."; azaz: „A béke az igazság gyümölcse."[1]. Mégis megkérdezhetnénk, hogy eredményesebb lehetett volna- e, ha belép a nagyhatalmak színterére; beavatkozik a háborút irányítók ügyeibe közvetlenül? Erre a kérdésre szeretnék választ találni dolgozatom befejeztével, miután az ő életét és szavait, melyekkel elevenen tanított sorra vettem.

II. BETEKINTÉS XII. PIUS ÉLETÉBE ÉS MŰKÖDÉSÉBE

1. Működése pápasága előtt

Eugenio Pacelli pápasága előtti tevékenységéről a teljesség igénye nélkül ugyan, de mindenképp fontos szólni, mert ebben is láthatjuk, mennyire kulcsszerepet játszott ő már korábban is e téren. Eugenio 1876. március 2-án született Rómában. Tizennyolc éves korától kezdve pap szeretett volna lenni, szülei, akik példáján mélyen vallásos nevelést kapott, a Capranica kollégiumba íratták be. Tanulmányait egészsége miatt otthon fejezte be, majd a Gregoriana Egyetemen tanult többek között. 1899-ben vette fel a papság szentségét. 1901-ben lépett a Szentszék szolgálatába. Közben befejezte jogi tanulmányait és doktorátust szerzett. 1914-ben a kongregáció titkára lett, és ilyen minőségben játszott szerepet az I. világháború előtt a Szerbiával kötött konkordátum tető alá hozatalában (1914. június 24.). 1917-től Münchenben nunciussá nevezték ki és XV. Benedek pápa püspökké szentelte. Itt a pápa béketerveit volt hivatott megvalósítani, így találkozott II. Lajos bajor királlyal, a német kancellárral, a német császárral, II. Vilmossal Kreuznach-ban, majd V. Károllyal ismét Münchenben. Sajnos a pápai tanácsot a békére a nagyhatalmak elvetették, így folytatódott a háború. Ezek után a nuncius hadifogoly- táborok látogatását kezdte meg. 1920-tól Berlinben kapott kinevezést, így tárgyalásai nyomán 1924-ben létrejött a bajor konkordátum, majd 1929-ben Poroszországgal is. Ezután a pápa bíborossá kreálta, majd 1930-tól államtitkári feladatot látott el. XI. Pius társa volt a totalitárius hatalmakkal és eszmékkel szemben, így őt is rengeteg támadás érte. 1933-ban sikerült konkordátumot kötni a II. Német Birodalommal és Ausztriával, majd két év múlva Jugoszláviával is, bár ezek igen hamar felbomlottak. Kedves kapcsolódási pont számunkra, hogy 1938. május 25.- és 30. között Magyarországra érkezett az Eucharisztikus Kongresszusra. Elmondhatjuk ezek fényében, hogy XII. Pius rendkívül nagy tapasztalattal és rengeteg diplomáciai kapcsolattal rendelkezett már, amikor pápává választották, melyek támaszt és tiszta látást nyújthattak számára az elkövetkező megrázó időkben. Megválasztása előtt is szüntelenül a békét kereste és próbálta előmozdítani, azután is, hogy kudarcok érték. Ez pedig pápasága alatt is végigkísérte, nem szűnt meg reménykedni és reményt adni az embereknek.[2]

2. „Pastor Angelicus", vagyis az „Angyali Pásztor"

1939. március 2-án választották pápává Pacelli bíborost. Első megnyilatkozása jól kifejezi egész programját: *„A békét hirdetjük, amelyért boldog emlékű elődünk oly heves imádsággal könyörgött, amelyért életét Istennek felajánlotta, hogy az emberek közötti egyetértés helyreálljon."*[3] Pápasága kezdete után két héttel Németország lerohanta Csehszlovákiát. XII. Pius nem hallgatott, Húsvét vasárnapján a Szent Péter- bazilikában mondott beszédében szólt minden emberhez, de különösen a világ vezetőihez. Ezek után egy nemzetközi konferencia megvalósítását tűzte ki célul a vitás kérdések rendezésére és a háború elkerülésére. Azonban a nyugati felek ezt nem fogadták el, a német-olasz szövetség miatt az olaszok is nemmel válaszoltak, a lengyel vezetés pedig a sikertelenségre hivatkozott, amely

ha a konferencia hatására bekövetkezne, a helyzet csak súlyosabb lenne. Augusztus 19-én újabb beszédet mondott a pápa a béke ügyében, majd amikor Németország új szövetségesre lelt, elhangzott augusztus 24-i rádióbeszéde. Augusztus 31-én pedig táviratot intézett a felekhez, érezve a háttérben készülődő fenyegetést. A háború kezdetével karácsonyi békeüzeneteiben adott iránymutatást. Elítélte a fajelméletet, és az üldözött zsidóságot védeni igyekezett, bár tiltakozásának nem adott hangot, okulva a holland püspökök hivatalos megnyilatkozásából, mely után 40.000 zsidót deportáltak. Ebben az időszakban sem hanyagolta el az egyházi tanítóhivatalát és így napvilágot láttak Summi pontificatus, Mystici Corporis Christi, Divino Afflante Spiritu, Mediator Dei et Hominum, Humani Generis, Munificentissimus Deus és Ad Coeli Reginam kezdetű enciklikái. 1958. október 10-én halt meg, nyolcvankét esztendős korában.[4]

1 Török, J., *Egyetemes egyháztörténelem II.*, Szent István Társulat, Budapest 1999, 293.

2 Ld. uo. 284-292.

3 Uo. 292-293.

4 Ld. uo. 292-299.

III. XII. PIUS TANÍTÁSA RÁDIÓBESZÉDEI ALAPJÁN

XII. Pius pápa tanítását utóda, XXIII. János Mater et Magistra kezdetű körlevelében így foglalta össze: „XII. Pius szándéka volt, hogy érthetőbben elmagyarázza, hogy mi az Egyház előírása a társadalmi és a gazdasági élet három fő kérdésével, nevezetesen a látható javak felhasználásával, a munkával, és a családdal kapcsolatban, hiszen ezek egymást feltételező, egymást erősítő, kölcsönös kapcsolatban álló dolgok."[5] Ezen kikristályosodott pontok közül

mindenképpen kiemelt a II. világháború (1939-1945) alatt az első, illetve ide helyezném az emberi méltóságra való szüntelen hivatkozását, mely alapköve iránymutatásainak. Emellett az igazság és az igazságosság társadalometikai erkölcsi értékeinek fontosságát is szem előtt tartja, és a krisztusi szeretet értékét. Ezek már jelmondatában is szerepelnek, hiszen erős kapcsot lát az igazság és a béke között. 1939. április 9-én, Húsvét vasárnapján így nyilatkozik: „*Hogy így legyen, hogy e forró kívánságaink teljesüljenek, nem tehetünk mást, minthogy megújítjuk az egyesekhez, népekhez és uralkodókhoz intézett hő békeszózatunkat, az igazságban és szeretetben gyökerező békefelhívást, amely felől azt akartuk, hogy mindenkihez eljusson, alighogy pápának megválasztottak.*"[6] Ezt a beszédét is a béke meghirdetésével kezdi: „Pax vobis"; „Béke nektek!"[7]. Itt mondja el, hogy nem számíthat az emberiség igazi békére, amíg nem tekintünk Európában egymásra testvérekként és párt- és érdekküzdelmek folynak. Sok millió ember munka nélkül van, amely pedig az emberi méltóság követelménye, és a család megélhetését hivatott biztosítani. Olyan béke és nyugalom megvalósítására hív fel, mely Istenen alapul, s ha ezt az alapot mellőzik, akkor az előbbi kipusztul. A béke nem valósulhat meg rend nélkül, a rend pedig igazságosság nélkül. Ehhez azonban olyan törvényekre van szükség, amely a közjóra irányul, és amelynek emiatt mindenki aláveti magát az együttélés érdekében.[8]

1939. december 24-én, Szent Karácsony előestéjén beszédében a háború viharai közt örömre buzdít, erőt adva a szenvedőknek. Hangot ad annak, hogy a megtörténtek nem egyeznek a pozitív nemzetközi jog követelményeivel és a természeti jog alapelveivel sem. Hasznosság játszik szerepet mindenben, és itt konkrét példákat hoz: előre megfontolt támadás egy kis nép ellen, hivatkozva egy meg nem történt támadásra, vagy fegyverek használata védtelenekkel szemben (például nők, gyermekek, idősek, menekülők),

5 Denzinger, H. – Hünermann, P., *Hitvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, Szent István Társulat, Budapest 2004, 784.

6 Zigány, M. – Fényi, A., *XII. Pius élete és válogatott beszédei*, Magyar Jövő Kiadó, Budapest 1943, 213.
7 Uo. 207.
8 Ld. uo. 207-213.

emellett pedig az istenellenes propaganda. Érvelésében előrevetíti a háború utáni helyreállítás nehézségeit és az okozott pusztítás képét, melyben, minden, amit Európa nemzetei felépítettek, rommá válik. Itt nyilvánvalóvá válik a XXIII. János által kiemelt tanítása, a háború az, amely elnyeli a maga számára az anyagi javakat és szükségletének szolgálatába állítja. XII. Pius összegzi ebben a beszédében az igazságos béke elengedhetetlen összetevőit: biztosítani kell minden nemzet számára az élethez és függetlenséghez való jogot („egy nemzet élni akarása sohasem jelenthet egyet egy másik halálos ítéletével")[9], meg kell szüntetni a fegyverkezési versenyt és az ezt szolgáló anyagi javakat a jogvédelem szolgálatába állítani, múltból tanulni és következtetéseket levonni (az I. világháború békekötései utáni elégedetlenség is vezet a II. világháborúhoz), a faji kisebbségek, nemzetek és népek szükségleteit figyelembe venni, mindezt Jézus Krisztusra építeni.[10]

1940. március 24-én, második Húsvéti szentbeszédében a feltámadt Krisztust állítja a nehéz időben a hívek elé, aki a gonoszságot legyőzi, reményt és fényt ad. Ismét kifejezi meggyőződését, hogy a népek és nemzetek testvéri szeretetének hiánya vezetett ide, mely nélkül a megkötött szerződéseket megszegték, megsértették. Szót emel a tudományok, a találékony elme, energia, jólét és gazdaság felhasználása ellen a háborúzás érdekében és a polgári lakosság jogainak megsértése ellen. Ezekre orvosság csak Isten lehet.[11]

1940. június 2-án ír arról, hogy felmentettnek érzi magát, mivel a béke érdekében mindent megtett, a belső nyugalmát közben igyekezett megtartani, tárgyilagosságot, igazságosságot, engedékeny méltányosságot alkalmazni minden nép érdekeinek egyenlő értékeléséhez. Megállapítja, hogy a külső- anyagi károktól hatalmasabb a lelki, és ennek a jele a jogi normák növekvő felbomlása. Az erőszak az, ami az etikai és jogi ösztönöket elnyomja. Felszólít mindenkit ezért, hogy a békéért való harcban is mindvégig őrizzék meg belső békéjüket. Kiemeli az állam szerepét is: az állami tekintély megálljt parancsolhat a szellem kilengéseinek és a háború határon túli igazságtalanságainak. Fontos, hogy az idegen uralom alá került területeken ne feledkezzenek meg az emberi méltóságról, és a nemzet jogi körülményeit szem előtt tartsák. És a felülkerekedett félnek kell ezek mellett biztosítania a nemzet lakosságának jólétét. Itt pedig felsorolja a megvalósulás feltételeit: a polgárok életének, becsületének és tulajdonának tiszteletben tartása; a család és jogainak megbecsülése; vallás szabad gyakorlása magán- és nyilvános helyen; vallásoktatás és nevelés szabadsága, püspökök joga a papjaikkal, híveikkel való összeköttetésre.[12]

1940. december 24-én a pápa megfogalmazza „Az igaz-

9 Uo. 262.
10 Uo. 255-267.
11 Uo. 291-296.

12 Uo. 297-305.

ságosság és tartós béke lényeges alapfeltételeit". A helyes magatartást abban látja, hogy mind az optimizmustól, mind a pesszimizmustól távol kell maradni. Az Egyháznak óriási feladata van, és majd lesz a háború végén, hogy a mély társadalmi sebeket orvosolja. Különös együttérzéssel fordul a foglyokhoz és a menekülőkhöz, és beszámol a Szentszék tevékenységéről: kis anyagi és lelki támogatást juttattak el itáliai és lengyel foglyoknak, illetve próbálnak híreket kérni és közvetíteni a hozzátartozók felé. Európa új korszak elé néz, melyben az államok rendje megváltozik, azonban egy olyan elrendezésre kell

törekedniük, amely biztosítja az állami és nemzetközi élet jogi szabályait. Az elrendezésben, abban, hogy valamely rendszer mellé álljon, az Egyház nem vesz részt, mert nem ez a feladata, hiszen sokszor a politikai felfogások megvalósulása az Egyház gyakorlatától igencsak eltér. Azonban nevelő, vallási eszközeivel és lelki hatalmával támogat. XII. Pius keserűen fogalmazza meg, hogy a jogot és az igazságot a béketárgyalásoknál nem csak a saját követeléseknél kell figyelembe venni, hanem mások jogos kívánságainál is. A háború utáni rendezés feltételeit pedig itt is öt pontban szabja meg: 1. le kell győzni a népeket ma elválasztó gyűlöletet, 2. le kell küzdeni a bizalmatlanságot, amely jelen van a nemzetközi jogban, ami azonban csak akkor jöhet létre, ha ezeket hűséggel kezelik, 3. a hasznosság a jogok alapja elvének legyőzése, hiszen a kisebb országok békés módszerükhöz híven, vagy teljesítményi képességük hiányában képtelenek felvenni a versenyt a nagyokkal szemben, 4. az államnak biztosítania kell polgárai számára a megfelelő életmódot, 5. az önzés legyőzése, mely oda juthat, hogy államok méltóságát sérti meg függetlenségükkel együtt vagy pedig a polgároknak kijáró szabadságot.[13]

IV. BEFEJEZÉS

XII. Pius összegzett tanításán keresztül arra juthatunk, különösen az utolsó bekezdésben megfogalmazottak nyomán, hogy szándékosság eredménye a háborúba való konkrét beavatkozás hiánya. Ugyanis leírja, hogy ez az Egyháznak nem feladata. Hogy vajon nagyobb eredményt érhetett volna el? Egy mögötte álló komoly hadi biztosíték nélkül biztosan nem. Álláspontja pontosan ellenkezője volt ennek: szüntelenül békére ösztönözni, Krisztus békéjét átadni, kiesdekelni mindenki számára. Ezt politikai ügyekbe avatkozva képtelenség lett volna létrehozni, a belső béke felbomlott volna, amely a külső béke megvalósításának kiindulópontja. Emellett persze az sem lett volna szerencsés, ha a politikai rendszerek játékává válik a Szentszék. Intéseit igazolja, hogy a Katolikus Egyház Katekizmusa, mely sok évvel az ő pápasága után készült, gondolatait maradandóan tartalmazza. A harag és a gyűlölet közvetlen okozói a békétlenségnek és a háborúnak. Az emberi élet növekedéséhez béke szükséges, mely nem lehetséges a népek méltóságának tiszteletben tartása, és a testvériség gyakorlása nélkül. Egy nép, nemzet vagy etnikai kisebbség kiirtása pedig halálos bűn. A túlfegyverkezés konfliktusok gyújtópontja, és egyáltalán nem biztosítja a békét. És mivel az államnak kell a közjót előmozdítania, ebbe az is beletartozik, hogy szabályozza ezeket. XII. Pius működéséről tehát elmondhatjuk, hogy korának rendkívüli tehetségeként nyújt lelki- és sokszor testi táplálékot a rá bízott nyájnak. Mindezt úgy, hogy az Egyház tanításához hű marad tettben és szóban, és előmozdítja annak eljutását az aktuális helyzetben, a kor emberéhez.

13 Zigány – Fényi, *XII. Pius élete és válogatott beszédei*, 359-373.

Kabai Sára

„Isten azt az embert, amelyiket kiválasztja és megáldja, meg is átkozza."

Kierkegaard kereszténység értelmezése

Sören Kierkegaard a dán evangélikus államegyház filozófusa, akinek saját élete és családja nagyban rányomta bélyegét filozófiai gondolkodására. Többek közt azért is, mert hála apja jövedelmező állásának, Kierkegaard teljes állású gondolkodóként egész életét művei megírásának szentelhette. Vallásos érdeklődését két esemény határozta meg, mindkettő édesapjához fűződik. Az egyik a múlthoz, mely az apa házasságtörő kapcsolatából született majd meghalt gyermek miatt érzett mélységes bűntudat és bűnbánat. A másik a jövőhöz, mely szerint Sörent papi pályára szánták. E kettőhöz társul a dán gondolkodó melankolikus, búskomor alkata, felbontott jegyessége a nálánál 21 évvel fiatalabb Regina Olsennel, és a kort meghatározó hegeliánus gondolkodás, melyek megadják azt a keretet, amiben Kierkegaard ír és gondolkodik. Művei alapvetően a kereszténységgel kapcsolatban születnek, és a világos, egyértelmű Épületes beszédek prédikáció-sorozat kivételével magas szintű filozófiai művek.

Kierkegaard számára három életstádium van, melyből a vallásos csak egy, sőt, a legmagasabb. Az első stádium az esztétikai, mely egyfajta állatias, érzéki létformát jelent, boldogságát pedig pont ettől az érzéki boldogságtól várja. Ezen létmód képviselői a melankolikus költők, akiknek az életében előfordulnak eksztatikus csúcspontok, de tartós boldogságuk nincs. Sokszor újra és újra felidézik az eksztázisokat, ám ettől az ismétléstől az emlékek kiüresednek, az élet magányossá, boldogtalanná, unalmassá válik. Ám melankóliájuk az, ami képes lehet őket kibillenteni, és eljuttatni a második stádiumba, mely az etikai.

Az ember ezen a szinten közelebb kerül boldogságához, hiszen tartósabb értékek szerint rendezi be életét, megjelennek a hűséges kapcsolatok, a barátok, a házasság, mely hosszú távú célt ad az ember életének, melyből motivációt tud meríteni. Szemléletmódjuk a jó és a rossz közti tudatos választás nézőpontja, az erkölcsiség kritériuma. Azonban az örök boldogságot ez sem képes megadni, hiszen az emberi kapcsolatok törékeny, mulandó dolgok.

Itt érkezünk el a hit ugrásához, melyet a dán filozófus egy táncos ugrásához hasonlítja, akinek úgy kell pózt váltania, hogy azt még ugrás közben vegye fel, így mire az ugrás véget ér, már az adott pózban találja magát – azaz a vallási stádiumban. Ebben az ugrásban felsejlik az is, hogy Isten követése egyfajta kiszakítottság az emberi közegből, abszolút kapcsolat az abszolútummal. S hogy milyen is ez a kapcsolat?

Hegel filozófiai rendszere, és ebből következően val-

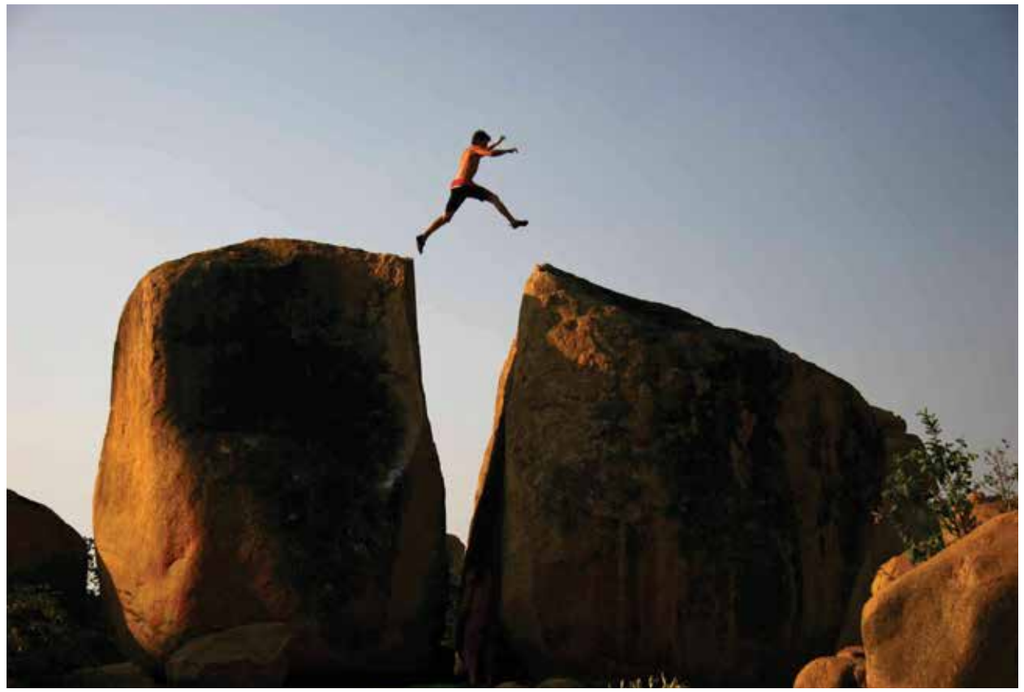

lásfilozófiája is racionalista rendszer-gondolkodás. Nagy hangsúlyt kap az ész, a ráció, a logikus következtetések. A hegeli dialektika és a szillogizmus egyaránt megalapoz egy olyan intellektuális közeget, amelyben a misztika és az érzelmek erősen háttérbe szorulnak. A tudat és a szellem meghatározó fogalmak, Hegel szerint eszme és tudat feltételezik egymást, Isten tudata pedig nem más, mint az emberi tudatok összessége, továbbá Isten számára is szükséges egyfajta elidegenedés, hogy saját tudatára ébredjen. A német filozófus számára a vallás az emberi szellem és minden vizsgálódás legmagasabb rendű tárgya. A Szentháromságot is ismeretelméleti modellekben írja le, továbbá Jézus az, aki feloldja a feszültséget tézis és antitézis, Isten és ember között, szintézist alkotva (egyszerre Isten és ember).

Kierkegaard ez ellen a mítosztalanított rendszerfilozófia és rendszervallásosság ellen lázad fel, néhol túllőve a célon, és eljutva egy másik szélsőségbe, ahol a racionalitásnak már nincs helye. A hit ugrása egzisztenciális ugrás, melyet nem lehet megérteni, ábrázolni, nem lehet róla mesélni. Nem lehet vele mást tenni, mint elfogadni és átélni – ez a hit paradoxona és bensőségessége. Gondolkodás nélkül kiugrani a rációból a hitbe. Paradoxona nem csak közölhetetlenségéből áll, hanem Krisztus megtestesüléséből, melyre Kierkegaard – Hegellel szembehelyezkedve – nem talál semmilyen racionális magyarázatot, és nem is akar. Krisztust, mint misztériumot akarja ábrázolni, amely szerinte kiveszett a dán egyházból. Szerinte, akinek van esze, nem számít a megtestesülésre, mely szerinte a Krisztus hit lényege, s mivel ez a csoda hétköznapivá vált, az egyházból kiveszett a Krisztus-hit maga is, nem csak a misztikum.

Egy másik dolog, amit Kierkegaard úgy érez, kezd kiveszni az Egyházból, az a bűn és a bűntudat. Ez alatt nem azt kell érteni, hogy az emberek nem bűnösök többé, sőt! Állítása szerint az Egyház nem fordít kellő figyelmet a bűnöknek, márpedig szerinte csak az lehet igazán keresztény, aki tudatában van bűnösségének, és azt nem akarja egyáltalán elkendőzni. Nem ragad azonban le az ember bűnösségénél, hanem továbbviszi a bűnök bocsánatában való hitre, mely szintén egzisztenciális váltást jelent, az ember életét meghatározó fordulatot hoz.

A bensőségesség a dán filozófusnál azt jelenti, hogy a hit személyes döntés, melyet mindenkinek meg kell hoznia, aki találkozik Krisztussal. Nem lehet mellette csak úgy elmenni. Aki nem botránkozik meg rajta, az elfogadja őt és tanítását, mely elutasít minden üres külsőséget, és az ember szíve felé fordítja a figyelmet. Innen indul minden, ez az istenfélelem helye.

Fontos fogalom Kierkegaard kereszténység felfogásában a Krisztus-inkognitó, Isten ugyanis rajta keresztül álruhában van, oly mértékig, hogy felismerhetetlenné válik bizonyos helyzetekben. Ilyen a nagypénteki szenvedés, ahol senki sem gondolná Jézusról, hogy Isten Fia. Kierkegaard az inkognitó mögött a szeretetet feltételezi, mely meghagyja az ember szabadságát, hogy saját maga döntsön Isten mellett vagy ellen. Az ember ezáltal ki lesz téve a döntés iszonyatának, hogy hite révén legyen képes Krisztus követésére és az Istenhez való tartozásra. Ez az a hit, amire Jézus folyton rákérdez, és amin keresztül megvilágítja saját kilétét is. Nem ad egzakt, pontos választ Keresztelő János tanítványainak kérdésére sem.

Összességében elmondhatjuk, hogy Sören Kierkegaard vallásfelfogása sokkal közelebb áll a személyhez, az ember érzésvilágához és egzisztenciájához, néhol már-már túlságosan is. Írásaiból az sejlik fel, hogy az értelmet és a tudományosságot teljes mértékben elutasítja, és Krisztust szeretné teljesen egy misztikus ködbe vonni, mely megérthetetlen, beláthatatlan és közölhetetlen. Ezen érződik korának filozófiai és valláskoncepciójával való éles szembehelyezkedés és a rá gyakorolt kritika. Mindezek ellenére elmondható, hogy Kierkegaard misztikus istenképe közelebb áll a valósághoz, mint a teljesen racionális hegel-i szellemkép. A helyes keresztény gondolkodás mégis a kettő között, az aurea mediocritason helyezkedik el.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Czakó, I., *Hit és egzisztencia. Tanulmány Sören Kierkegaard hitfelfogásáról*, L'Harmattan Kiadó, Budapest 2001.

Vincze, K., *A kierkegaard-i keresztény hit – A keresztény hit iskolája*, in *Athanasiana 38*, Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza 2014.

Kierkegaard, S., *Vagy-vagy*, Osiris Kiadó, Budapest 2005.

Kierkegaard, S., *A keresztény hit iskolája*, Atlantisz, Budapest 1998.

Kierkegaard, S., *A halálos betegség*, Göncöl Kiadó, Budapest 1993.

Kierkegaard, S., *Építő keresztény beszédek*, in *Hermeneutikai Füzetek 5.*, Hermeneutikai Kutatóközpont, Budapest 1995.

Szász Péter

AZ ANGYALI DOKTOR ÉS A MENEKÜLTVÁLSÁG

Sokszor érte az a vád a hagyományos skolasztikát, hogy túlontúl spekulatív, és konkrét egzisztenciális határhelyzetekre választ nem tud adni, „apropénzre” nem tudja váltani felhalmozott szellemi vagyonát, élettel nem tudja megtölteni gótikus dómját. Rövid írásomban sem megerősíteni, sem megcáfolni nem szeretném egyik álláspontot sem, csupán azt a kérdést vizsgálom meg, hogy egy komoly, konkrét és kortárs társadalmi jelenségre, melyet élénk teológiai (úgy morális, mint pasztorális) diszkusszió kísért, hogyan reagál(hat)na Aquinói Szent Tamás.

A Summa Theologiae általános erkölcstani részében (pars prima secundae) részletesen tárgyalja az erkölcsi törvény fajtáit, mibenlétüket és azok egymáshoz való viszonyát. Amikor az ószövetségi tételes isteni törvényről (lex divina positiva) értekezik, két fontos megállapítást tesz. Egyrészt azt, hogy a mózesi Törvény 613 parancsa fölosztható erkölcsi (moralis), szertartási (caeremonialis) és ítélkező (iudicalis) törvénykezésre. Az erkölcsi parancsok, elsődlegesen a bizonyságtáblára írt Tízparancsolat megmaradt az Üdvözítő eljövetel után is normatívnak, az ítélkező (ún. „világi”) parancsok egy része már Krisztus eljövetele előtt megszűnt, hisz a fejedelmi pálca elvétetett Júdától, míg a szertartási törvények fokozatosan szűntek meg, s adták át helyüket az újszövetségi szertartási előírásoknak. Ez utóbbiak Krisztus eljövetele, illetőleg a keresztáldozat előtt az eljövendő Messiásra tekintettel megtartandók voltak és üdvhozók, azaz éltetők. A keresztáldozat után és a második jeruzsálemi kőtemplom lerombolása közötti negyven évben megtarthatók voltak, de önmagukban már nem éltetők (vö. az apostoli zsinat határozataival). Kr. u. 70-et követően viszont már nem csupán halottak, hanem halált okozók, vagyis üdvösség ellenében hatók, amennyiben egy még eljövendő Krisztusra irányulnak.

A Tóra ítélkező parancsaihoz azonban különlegesen viszonyult a középkori teológia. Ezek bár meghaltak, de megtartásuk halált nem okozó, így fölújíthatók. Például a királyok fölkenése, a klérusnak fizetett tized stb. Ezek közé tartozott a kívülállókhoz való viszony szabályozása is, ami nem csupán a teokratikus testi Izraelben, hanem a szellemi Izrael, vagyis a katolikus Anyaszentegyház által legitimált országok törvénykezése számára is mérvadók, hisz maga Isten nyilatkoztatta ki azokat. Nézzük meg tehát, hogy a kérdésünkkel kapcsolatban a „néma ökör” hogyan szólott!

Vajon megfelelően lettek-e adva ítélkezési parancsok a kívülállókkal kapcsolatban?

(Ia–IIae, Q CV, a3, responsa)

Válaszul azt kell mondanunk, hogy a kívülállókkal az emberi érintkezés kétféle lehet: békés és ellenséges. Mindkét mód rendelkezésére a Törvény megfelelő parancsokat tartalmazott. A zsidók számára ugyanis háromféleképpen nyílt alkalom arra, hogy a kívülállókkal békésen érintkezzenek.

– Először, amikor a külföldiek a földjükön áthaladtak, mint vándorok (peregrinus).

– Másodszor, amikor a földjükre azzal a céllal érkeztek, hogy ott lakjanak, mint jövevények (advena).

Mindkét irányban az irgalmasság törvénye sugallta a parancsokat: ugyanis 2 Móz 22 [21] ezt mondja: „Ne szomorítsd a jövevényt”. A 23 [9] pedig ezt parancsolja: „Ne légy terhes a vándor számára”.

– Harmadszor pedig, amikor bizonyos kívülállók teljesen csatlakozni kívántak az ő közösségükhöz és rítusukhoz. Ebben bizonyos rendet tartottak. Nem fogadták el ugyanis azonnal polgárként őket, mint ahogy egyes pogány népeknél is az volt a törvény, hogy csakis azt tekintsék polgárnak, akik nagyapjuktól, illetve ükapjuktól kezdve polgárként éltek országukban, ahogy a Filozófus mondja (Polit. III.) [2. fej.]. Ez azért volt így, mert ha a kívülállókat azonnal elfogadnák a nép ügyeinek intézésére, ebből sok veszély származna, mivel a kívülállóknak nem szilárdult meg a szeretete a közjó iránt, ezért bizonyos dolgokat megkísérelhetnek a nép ellen. Ezért a Törvény úgy rendelkezett, hogy olyan népek, amelyeknek van bizonyos kapcsolatuk a zsidókkal, mint az egyiptomiak, akiknél a zsidók születtek és nevelkedtek, és az edomiták, Jákob testvérének, Ézsaunak leszármazottai, a harmadik nemzedékben legyenek befogadva a nép közösségébe; más népek pedig, amelyek ellenségesen viselkedtek, mint az ammoniták és moabiták, sohase legyenek befogadva a nép közé. Az amalekitákat pedig, akik inkább ellenségeik voltak, és velük semmiféle vérrokonság nem állt fenn, örök ellenségnek kellett tekinteniük. Ezt mondja ugyanis 2 Móz [16]: „Az Úr háborút visel Amalek ellen nemzedékről nemzedékre”. A Törvény a kívülállókkal való ellenséges érintkezésre is megfelelő parancsot adott.

– Először úgy rendelkezett, hogy igazságosan kezdjék meg a háborút. Az 5 Móz 20 [10] ugyanis azt parancsolja, hogy amikor egy országgal háborút kezdenének, ajánljanak fel neki békét.

– Másodszor a Törvény meghagyta, hogy a vállalt háborút bátran folytassák, Istentől merítve bizalmat. Ennek tökéletesebb megtartása végett elrendelte, hogy csata előtt a pap erősítse meg őket, megígérve Isten segítségét.

– Harmadszor megparancsolta a csata akadályainak elhárítását: engedjék haza azokat, akik akadályokat gördíthetnének.

– Negyedszer, előírta, hogy a győzelemmel mértéktartóan éljenek, kíméljék meg a nőket és gyermekeket, és ne vágják ki a vidék gyümölcsfáit.

Hengán Kamilla

AZ ÁRTATLANSÁG GYERMEKE

Könyvajánló

A könyv Francine Rivers alkotása, mely 1997-ben került nyilvánosság elé. Témája ma, 20 évvel később is releváns és fontos látásmódot közvetít az olvasó számára, hiszen korunk egy igen nagy problémáját, az abortusz kérdését járja körbe.

A történet főszereplője Dynah Carey, aki az Új Élet Főiskolán tanul. Dynah mélyen vallásos neveltetésben részesült, s ennek híven éli mindennapjait. Jó tanuló, kedves, gyönyörű fiatal lány, vőlegénye, Ethan lelkésznek készül. Élete szinte tökéletes, ám ez a tökély egy este alatt összeomlik, és ehhez nem kellett más, csak egy késő esti séta a parkban, egy gyanús autó, egy férfi. Dynah áldozatul esik egy ismeretlen férfi támadásának. Ezzel elkezdődik az őt és a hitét ért megpróbáltatások sorozata. Szembesülnie kell gyengeségeivel, gyarlóságával és az őt körülvevők képmutatásával. Fizikai felépülése után, ahogy visszatérne életéhez, helyzete csak fokozódik, mikor ráébred: az erőszakot nem hagyhatja maga mögött. Terhes lett. Valóban terhes, és nem várandós, hiszen a megfogant gyermek nem a házasság ajándéka. Kétségbe esik és tanácstalanná válik. Szembe kell néznie álszent és gyenge barátaival, akik nem tudnak rajta segíteni. Állapota miatt élete tönkrement. Választ vár Istentől, hogy miért bünteti, keresi a kiutat, mi lenne a helyes döntés. Az abortusz? Azt hite nem engedi, mindig is ellenezte, de mi más választása lenne?

A regény nem egy hétköznapi példát állít elénk. Dynah Istennek tetsző életet próbált élni, meg akarta őrizni tisztaságát a házasságra, mégis 'bemocskolódott'. Az emberek elvárják tőle, hogy gyilkossá váljon, ám ki merné őt elítélni ebben a helyzetben, hiszen nem kényelmi okból vagy felelőtlenségből választaná az abortuszt. Ő mégis érzi, hogy ez nem helyes, s nem képes döntést hozni. Ám a könyv nem csak az ő álláspontját mutatja be, megismerkedhetünk szülei, nagyszülei keresztjeivel, az abortusz klinikán dolgozó orvos és ápoló indítékaival. A keserédes történet egy olyan lelki utat mutat be Dynah életén keresztül, mely számomra igen inspiráló. A lány kapcsolata Istennel nem szűnik meg, a legsötétebb óráiban is kap indokot a továbbküzdésre. Istennek valóban terve volt vele. Nagyon ajánlanám ezt a könyvet, és nem csak lányoknak. Úgy gondolom ez a regény egy igen értékes alkotás, mely példát ad az Istenbe vetett bizalom fontosságára és arra, hogy nem szabad feladni. Egy ismerősömnek kölcsönadtam a könyvet, és mikor visszaadta, azt mondta tetszett neki, de szerinte ilyen ember nem létezik. Én szeretném azt hinni, hogy nem volt igaza, és egy nap én is ilyen erős lehetek.

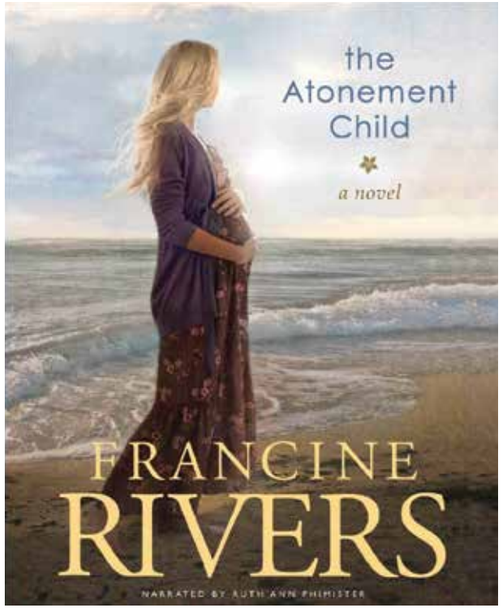

Kabai Sára

A GÁT

Színdarab ajánló

Mindenki menekül valami elől. Van, aki tudatosan, van, aki tudattalanul, de senki sem néz szívesen szembe azzal, amit elmulasztott vagy elrontott. Mindenki falakat, gátakat épít, amik mögött el tud bújni, és ahonnan szebbnek tűnik a világ – legalábbis elviselhetőbbnek. Conor McPherson ír kortárs drámaíró ezt a témát dolgozza fel A gát című drámában, mely jelenleg a Nemzeti Színház repertoárjában látható a kaposvári Csiky Gergely színházzal koprodukcióban.

Maga a dráma egy tipikusan lassú, mélylélektani, ír dráma, ahol látszólag alig történik valami. Egy zárt térben, egy vidéki kocsmában játszódik a darab, egy viharos estén. Megismerünk átlagos, teljesen hétköznapi embereket, akik a megszokott, átlagos, ír életüket élik. Morognak a közelgő német turisták ellen, élvezik egymás és az ital társaságát, látszólag a helyen kívül semmi nem köti őket össze. Itt születtek, itt kell élniük, és el kell, hogy viseljék egymást, több-kevesebb szívatással és ugratással. A kocsma falain kívül közel s távol nincs semmi, csak a zord ír időjárás, a hegyek, a vidék, a megszokások és a rutinok. Ugyanazok a napok, ugyanazok a mesék, történetek tündérekről, túlvilágról, pletykák egymás múltjáról és jelenjéről. Ebben az egymásra utaltságban élik átlagos életüket. Ebbe a zárt, stabil világba lép be egy városi, törékeny nő, és teszi különlegessé a hétköznapi férfiakat, pusztán azzal, hogy meséltetni őket. A nő megáll a gáton, amely az este folyamán folyamatosan omlik le, és a mögötte levő, oly sokáig visszafogott ár végigzúdul a többiek lelkén. Mindenkinek vannak titkai, amit eddig gondosan elrejtettek, és amik most mégis előbukkannak. A múlt eseményeiből összeállnak a nagy történetek. És mindez határtalanul egyszerűen történik. Rémmeséket kezdenek el mondani, és lassan kiderül, hogy mindenki találkozott valahogy – még a nő is – a túlvilágival. Nincs cukormáz, nincsenek nagy hősök, és mégis mély drámák és gondolatok jelennek meg elhalasztott döntésekről, szerelmekről, halálról, elmúlásról, félelemről. Ahogy egyre sötétebb lesz odakint, úgy egyre mélyebbre kerülünk a szereplők lelkében, és egyre több fény derül az oly mélyre elásott titkokra, szinte észrevétlenül.

Semmi világrengető nincs a darabban, egyszerűen az élet értelmét, a lélek nyugalmát és boldogságát keresi, és próbál rá megoldást találni. S hogy van-e rá recept? Azt nem mondja egy szóval sem. A nő hatására történő őszinte megnyilvánulásban a feszültség, mely egészen addig feszítette az ír vidéki férfiak lelkét, feloldódik. De ez még nem a vég, mert tudni kell, hogyan lehet és kell folytatni ezek után az életet, mely megállíthatatlanul megy tovább. A négy férfi lassan elbúcsúzik, és megy a dolgára, míg végül a kocsma bezár, és csak a tűz pislákol. Az élet tehát továbbmegy, mintha semmi sem történt volna – és mégis mindenki érzi, hogy hatalmas dolgok történtek. Hatalmas, észrevétlen dolgok.

Gerlachfalvy Réka

SZENTFÖLDI KALANDOZÁSOK

A kereszténység többségének bakancslistás vágya, hogy eljusson a Szentföldre, ez velem sem volt másként. Ráadásul, bő egy éven belül kétszer is jártam Izraelben. Az utazások alatt részese voltam egy rendkívüli homokviharnak, a Ros Hásána, vagyis a zsidó újév kezdetének és a Szukkotnak, azaz a sátrak ünnepének. Az ünnepekből fakadó utazási korlátozások, és az időjárási viszontagságok ellenére több bibliai helyszínre is eljutottam.

JAFFÁBAN – SZENT PÉTER NYOMÁBAN

A világ egyik legrégebbi kikötővárosa a Földközi-tenger partján található Jaffa, amely stílusában igen, de közigazgatásilag már nem különül el Tel-Avivtól. A helyszín neve négyszer szerepel az Ószövetségben, és az Apostolok Cselekedeteiben is említik. Szent Péter itt támasztotta fel Tábitát, és látomása kapcsán itt értette meg, hogy a pogányoknak is terjesztenie kell az evangéliumot. Nem hiába a városrész egyik kiemelkedő látványossága a többször újraépített Szent Péter templom, amely ingyen látogatható, és angol nyelvű szentmisét is tartanak. Jaffában egy bálna alakú szökőkút is van, amely pedig feltételezem, hogy Jónás prófétára utal, aki szintén megfordult itt.

NÁZÁRETBEN – SZŰZ MÁRIA OTTHONÁBAN

Názáret fő nevezetessége az Angyali üdvözlet bazilika, amely barlang fölé, domboldalra épült. A barlangnak ma is látható egy része, feltételezhetően ott lehetett Szűz Mária konyhája, és ezen a területen történt az angyali üdvözlet is. A bazilika épületében és a kertjében számtalan Madonna-ábrázolás található. A magyar mozaik igazán impozáns helyen, a főoltárhoz közel helyezkedik el. Názáretben jelentős az arab lakosok száma. Éppen ezért a városközpontban a bazilika tornyát korán idézetekkel ellátott molinók takarják. Ezt a kontrasztot pár méterrel odébb a bazárban kapható, tevebőrből készült Jézus-szandálok látványa megtöri.

BETLEHEMBEN – AZ ÖRÖK KARÁCSONY VÁROSÁBAN

Jézus szülővárosa palesztin terület, amely megnehezíti a bejutást, és a mindennapok is mások, mint az izraeli részeken. Ennek ellenére itt egész évben karácsony van, nemcsak a városban kihelyezett fényfüzérek miatt. Betlehem határában található a Pásztorok mezeje, az egyik legkülönlegesebb zarándokhely. A kör alakú ferences kápolnában gyönyörű freskókon ábrázolják a karácsonyi misztériumot. Az külön öröm volt számomra, hogy ottjártamkor egy turistalány csodálatos énekhangja töltötte be a teret. Közvetlenül a központi kápolna szomszédságában sziklakápolnák is vannak, amelyek mindegyikében helyet kapott egy-két betlehemi jászol. A belvárosban található a világ egyik legrégebbi temploma: A születés temploma. Itt mindig óriási a tumultus, és Jézus születésének emlékhelyét nehéz megközelíteni, de nem lehetetlen. A templomon több egyház is osztozik. A bazilika közelében van a Kis Jézus Tejbarlangja, de idő hiányában nem jutottam be, ellenben lehetőségem nyílt egy palesztin keresztény családnál egy kis időt eltölteni.

Betlehem közel van Jeruzsálemhez, de a megközelítése nem egyszerű. Katonai ellenőrzőpontok veszik körül. 2016 őszén voltam ott, Szukkot kezdetén lezárták a határt, majd másnap kinyitották.

A GENEZÁRETI-TÓNÁL – MAGDALÁBAN

Tiberiástól mindössze öt kilométerre található Magdala, Mária Magdolna városa. A mediterrán, olajfaültetvényekkel és pálmafákkal borított település nemcsak ezért érdekes, hanem azért is, mert itt épül egy keresztény-zsidó párbeszéd központ, aminek a kertjében pár éve egy 2000 éves zsinagóga romjait tárták fel. A központ főépülete pedig már elkészült, az épületben található templom óriási üvegablakain keresztül lenyűgöző kilátás tárul a Genezáreti-tóra.

A HOLT-TENGERI TEKERCSEK

A Holt-tengeri tekercsek lelőhelyén, Kumránban közvetlenül ki lehet próbálni a só és az iszap gyógyhatását. A Holt-tenger annyira sós, hogy csak 100 méterig szabad bemenni, ellenben a vízen lebegés garantált, ahogy az iszappakolás jótékony hatása is. A közlekedés elég alternatív arrafelé, a busz nem menetrendszerűen jár, min-

denesetre különleges, amikor a sivatagi út szélén csak egy kétirányú jelzőtábla áll, jobbra: Jeruzsálem, balra: Jerikó felirattal. A tekercsekig vissza kellett utazni Jeruzsálembe, az Izrael Múzeumba, ahol nagy becsben tartják őket, de egyébként is érdemes ellátogatni ide, hiszen a múzeum egyedülálló régészeti gyűjteménnyel rendelkezik.

JERUZSÁLEMBEN – A SZENT VÁROSBAN

Jeruzsálem egy esszenciális hely, olyan város, aminek nincsen párja. Az Olajfák hegyén a Miatyánk-templomban magyarul látni az Úr imádságát, a Getsemáné kertben Jézus nyomdokaiban sétálni, végigmenni a Via Dolorosán, megállni az egyes stációk előtt, imádkozni a Siratófalnál felejthetetlen. A Szent Sír-templom is fontos helyszín, amely Jézus keresztrefeszítésének helyére épült, a keresztút itt fejeződik be. Természetesen ezen a templomon is többen osztoznak. A Via Dolorosán magyar kötődések is felfedezhetőek, a III. stációnál található a monarchia alatt létesült, a mai nevén Szent Család Osztrák Hospice-ház, amelynek kápolnájában Szent István és II. András király ábrázolása is látható, valamint van az épületben Nagyboldogasszony szobor is. A ház tetejéről pedig csodálatos panoráma tárul Jeruzsálemre. Továbbá rám nagy hatással volt a Biblia Földje Múzeum, amellett, hogy Irakból kimentett kincseket mutatott be, azt is megtudtam, hogy kihalt az a szamárfajta, amelyen Jézus korában közlekedtek.

Bacsa Dávid

SOLO DIOS BASTA*

Magyar ima a spanyol éjszakában,
Oly magányos szavak ezek.
Távol, hol a messzi láthatár van,
A lélek szemei felderengenek.

Szív, mit érzel? – Haza akarok menni.
Miért? – Valami megváltoztatott.
Mit mondasz ész? – Meg kell nyugodni,
S ami elmúlt, azt el kell feledni.

Lélek, mit remélsz? – A mennybe akarok menni.
Mit teszel? – Nem teszek semmit.
Mit kell tenned? – Hűnek maradni,
S amit hiszek, azt tovább fogom adni.

Van hited? – Érzem az Istent.
Ki az Isten? – Ő a Szeretet.
Mit jelent szeretni? – Meghalni önmagadnak,
S másokat szolgálva boldog leszel.

Élet, így akarsz élni? – Tiszta szívem legyen Uram.
Tiszta szívvel mit fogsz csinálni? – Téged foglak szeretni Uram!
S ha reményed el fog fogyni? – Benned fogok bízni Uram.
S ha távol leszek tőled Fiam? – Benned fogok bízni Uram!

2014. 08. 06.
Ajofrín, Spanyolország

* Egyedül Isten elég (ford. spanyol), Avilai Nagy Szent Teréz használta a fogalmat

A belvárosi templom éjjel

Lengyel kézműves kereszt

A papnövendékek kápolnája – szentély mozaik

NÉMETH GÁBOR FOTÓI

A brzeskoi Szent Jakab templom – szenteltvíztartó

Központi Papnevelő Intézet – Pálos kút

Jézus megkérdezte tőle: »Asszony, miért sírsz? Kit keresel?« Ő pedig, azt gondolva, hogy a kertész az, ezt felelte neki: »Uram, ha te vitted el őt, mondd meg nekem, hová tetted, és én elviszem!« Ekkor Jézus megszólította őt: »Mária!« Erre ő megfordult, és héberül így szólt: »Rabbóni!«, ami azt jelenti: Mester.

(János 20,15-16)